

שבט
ג'צ"ו ט"ז, שנת ה'תשע"ט

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו
דרישת ציון על טהרת הקודש

הקדושת צפון

תוכן הענינים

- ב הגאון רבי יחיאל עפשטיין
ג דבר העורך
ה עיונים בדרכי העבודה
י קידוש ה' - מהותו וגדריו
יג צורת עם ישראל בארצו
טו דעת החת"ס על אר"י בתקופתנו [ד]
כ יום טוב של ארץ ישראל
כד היש ה' בקרבנו, אם אין?
כו תולדות העליות לארץ ישראל
כט גאולתן של ישראל

הגאון רבי יחיאל מיכל הלוי עפשטיין

בעל ערוך השולחן זרבה של גובההרדוק

מובא לרגל ראש השנה לפירות האיץן

אותם המבכרים פרי בן השנואה על אתרוגי בן האהובה, קצר עטי אשר אתי לתאר שפלות נפשם [...] הנכון לאיש הישראלי לבלי לבכר פרי ארצנו הקדושה על פרי ארץ העמים? [...] ומה שונים דרכנו מדרכי רבותינו חכמי התלמוד, שלהי כתובות קי"ב א', דר' אבא מנשק כיפי דעכו ר' חייא מגגדר בעפרה, שנאמר 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו' - ואלו האנשים מגגדרים בעפרא דארץ אחרת, ומנשקים פירותיה, וישליכו פריה וטובה של ארץ הקדושה...

מתוך צטאון 'המליץ', ח' אייר התרנ"ו - שנה 36 גליון 80 - עמ' 2-3

תקונם של אתרוגי קורפ"ו זה הוא קלקולם, דבאמת הם יפים מאד ואין דומה להם וזהו מפני הרכבתם ולכן כל איש מישראל אשר נגע יראת ד' בלבו לא יקח רק אתרוגי ארץ ישראל ואיך לא נבוש ולא נכלם בדבר מצוה שנוכל לקיימה מפרי ארצנו הקדושה ליטול דווקא מארץ העמים אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה ועל זה נאמר וימאסו בארץ חמדה ולכן יש ליוזהר בזה מאד מאד [גם הלבוש והמג"א ס"ס זה והט"ז בסי' הבא פסלום].

ערוך השולחן או"ח תרמח ס"ק כע

יד"ץ ע"י אגודת קדושת ציון

דרישת ציון על טהרת הקודש

זשאצות בכ" ענין, זעהצטרפות ל'קבוצת השליחה, וככ" ענין אחר, ניתן ל'פנות א'ינו בדרכים הבאות:

QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM

077-3180775

079-5383396

דבר העורך

הרב יהודה אפשטיין

בקושי קוימו על-ידי בודדים. אכן, אין לך קץ מגולה מזה, ואנו מצפים בכליון עיניים לך, שכפי שסדר זרעים הועמד מחדש על מתכונתו בארצנו הקדושה כהלכה למעשה לא פחות מאורח חיים וחושן משפט, כך נזכה שגם סדרי קדשים וטהרות יזכו להגאל ולצאת מן הכח אל הפועל.

בענינו של ט"ו בשבט הבאנו מובאה קצרה ב"דעת תורה" מהגאון האדיר בעל 'ערוך השלחן', רבי יחיאל מיכל הלוי עפשטיין, אשר קובל על אלו הלוקחים אתרוגים מחו"ל במקום לקחת מארץ ה'. מדבריו ניתן ללמוד קל וחומר לימינו, כשאנו נמצאים כאן, שאין כל הגיון לייבא אתרוגים מחו"ל. הרי מהות החג היא לשמוח ולהודות לה' על תבואת ארצנו, וטעם לפגם בוודאי ישנו כאשר מודים לו באמצעות פירות ארץ העמים. ובאמת, בכלל הקץ המגולה הוא חזרתנו לקיים את המצוות בצורתן הטהורה והטבעית, כאשר טעמן הגלוי מתבטא בצורת עשיית המצוה, וזוהי דוגמא מצוינת לכך.

הרב שמואל קרלינסקי מבאר במתיקות לשונו את עניינו של ט"ו בשבט ואת החשיבות העצומה של פירות האילן מהיבטים רבים ומגוונים. ואמנם בחודש הקודם התחיל לכתוב על מעלת קניית דירה בארץ-ישראל וכתב שימשיך בכך החודש, אולם עניינו של יום קדם, ובחודש הבא א"ה ימשיך בענין הדירה בארץ.

הרב אליהו רבינוביץ' משלים החודש את מאמרו בענין מהות של קידוש ה', והפעם הוא מחדד את ההבחנה של העמידה בגאון והנכונות למות למען שמו יתברך, אף כאשר קיימת אפשרות להתחמק מכך. הוא מביא ראיות ממרדכי היהודי, מהחשמונאים ומהתנאים הרוגי המלכות רבי עקיבא ורבי חנינא בן תרדיון. פרסום שם ה' בעולם

חודש שבט מבשר את תחילת הבלבול של הפירות הראשונים, ואף שהחורף בעיצומו – רואים בכך את ניצני האביב הועמד מעבר לפינה, עם כל תנופת ההתחדשות המרעננת שהוא נושא עמו. ובעוד שביושבנו בגלות עיקר הענין של ט"ו בשבט התבטא באי-אמירת תחנון באותו היום, הרי שמאז שבנו ונתקבצנו לארצנו הקדושה, התאריך הוא בעל משמעות הלכתית גדולה לדיני תרומות ומעשרות, ערלה ונטע רבעי, ולעיתים אף שמטיה. מחזה מלבב הוא לראות אברכים תלמידי חכמים אשר לומדים הלכה למעשה מהי בדיוק חנטה ובמה נבדל פרי מחברו בגדר זה, כפי שתמיד היו לומדי מסכת חולין הולכים לבית המטבחים על-מנת ללמוד דיני טרפות.

לפני מספר חודשים הקדשנו מאמרים בכמה גליונות על-מנת לעמוד על משמעותו של מחזה זה, שארץ-ישראל נותנת פירותיה בשפע, וראינו כיצד התיחסו חכמינו המובהקים לקיום דברי הגמרא בסנהדרין צח. – 'ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל'. כיום ניתן גם לומר, כי אותו חשש שהועלה, ולפיו אין לעלות לארץ משום שקשה להזהר בדינים השייכים אליה – הוכח לגביו, כי מי שרוצה באמת לקיים את רצון ה' – אין ה' מכשילו, ולא רק שאינו נכשל באכילת טבל ושאר איסורים, אלא זוכה הוא לקיים מצוות רבות שאבותיו בגלות לא יכלו לקיים. עד ביאת גואל צדק יזכר לטובה מרן החזון אי"ש, אשר העמיד את היסודות ההלכתיים אשר מאפשרים ליראי ה' לקיים בהידור את המצוות התלויות בארץ, ואף לעבוד בה על-פי דרישות ההלכה ללא פשרות ופיתולים. קידוש ה' עצום הוא, כאשר התורה מתקיימת במלוא הדרה כאן בעולם המעשה, אף במצוות אשר מאות רבות בשנים

משמעותי את הישוב. הפעם אנו למדים על מסירות נפשם לא לצאת מהארץ אף לזמן מועט, על גאולת קרקעות, על חיבת ירושלים ועוד. חשוב מאד לחזור ולשנן את אותן עובדות, אשר ככל שהן ידועות, כך לא זכו להצטרף בתודעה הציבורית, אולם זו האמת – אנשי הישוב הישן, אשר כונו בידי היסטוריונים חילונים לעגניים 'יהודי החלוקה' – הם למעשה בססו את הישוב והניחו את היסודות לקיום הישות היהודית כאן בארץ, שנים רבות לפני שהגיעו אלו אשר נכסו לעצמם את השם המטעה 'העליה הראשונה'. הריכוח הזה אינו ויכוח היסטורי גרידא, זהו מאבק תודעתי בעל השלכות מרחיקות לכת, והוא ילך ויקבל משמעות גדולה יותר ויותר ככל שיתגשם החזון של 'קדושת ציון' וקהל יראי ה' יבין את יעודו להקים כאן את מלכות ה' תחת ממשלת הכפירה.

בחודש הקודם פתחנו מדור חדש בשם 'הצעה לסדר', ובו הערות של הקוראים על נושאים חשובים שנוגעים להשקפת האגודה. הרב בצלאל גנו כתב אז מאמר חשוב על מעמדה של המלאכה ועבודת הארץ ביחס ללימוד התורה כאשר עם ישראל עומד בצורתו התקנית. הרב גנו הביא פסוקים רבים המורים על כך שבמצב המתקוקן עוסקים בני ישראל במיני עבודות שונות למען ישוּבו של עולם. החודש משיב לו הרב שמחה חדש, אשר מבהיר, כי אכן לימוד התורה הוא התכלית היותר נרצית, אלא שההכרח מביא אותנו לעיתים לעסוק גם בישוב הארץ כפי המתבקש. נשמח לקבל תגובות נוספות בענין, וכן הצעות חדשות לסדר.

בספרו של הרב יעקב גליס אנו מביאים הפעם את תולדות עליית מגורשי ספרד, אשר הקימו את מרכז התורה והקבלה בצפת. בין העולים הבולטים המוזכרים החודש הם מהר"מ אלאקשאר והרמ"ק. אכן כאשר קוראים את ספרו של הרב גליס, מבינים כיצד הקשר לארץ ה' לא נותק מעולם, ואף בהיותנו בגלות כאומה, לא פסקו היחידים לכסוף ואף לעלות ולחונן את עפרה.

חודש טוב ומבורך,
העורך

הוא התכלית של הבריאה כולה, ואדם המוכן למות למען פרסום זה – הרי הוא מקדש ה' הגדול, כפי שמוכח במאמר מדברי חז"ל.

הרב מנשה בן-יוסף כדרכו בקודש מבהיר מושגי יסוד שנשתבשו בתודעה במשך השנים, והפעם הוא מבאר את גדרם המדויק של הגלות והגאולה, ותוך כך מעמידנו על היותנו אומה ולא קבוצה של מאמיני דת מסוימת בלבד. התוצאות הנגזרות מאותה אבחנה הן עצומות במשמעותן, וניתן בהחלט לומר, כי עיקר מטרתה של האגודה היא להעמיד על מתכונתם את אותם יסודות שנשכחו עם השנים ואת כל ההשלכות הנובעות מהם.

במדור 'דעת ציון' מופיע מאמר מאת כותב השורות, המיוסד על אותה הבנה, ולפיה אנחנו אומה שנבחרה על-ידי ה' לשאת את דברו בעולם, ובו מתבאר לנוכח המציאות האקטואלית בימינו ההבדל התהומי שבין תפיסת התורה לבין תפיסת השלטון הכופר בזמננו, אשר מתעלם מדבר ה' ומנסה להנהיג את עם ישראל כאילו היינו עם ככל העמים, חלילה.

הרב אליהו בריס מפליא לעשות גם החודש, כאשר הוא נותן לבחורים, וגם לאברכים ולבעלי הבתים שבינינו, כלים מעשיים להתמודדות עם כל אותם מכשולים אמתיים ומדומים העומדים בדרכו של עובד ה'. הרב בריס מקל ומכביד כאחד – הוא מקל את העבודה למי שחפץ בקרבת ה' ונבון לנוכח קשיים מסוימים, אשר נראו בעיניו כבלתי פתירים, כאשר הוא מציע תפיסת מציאות חדשה ואמתית יותר, אשר מסלקת מאלו את אותם מכשולים. מאידך, הוא מכביד על אלו אשר התיאשו מעבודת ה' משום שזו מיועדת, לפי איך שלמדו אותם, רק למלאכים שצורת בני אדם ולאנשים נשגבים ביותר, אולם האנשים הפשוטים ממילא לא ישיגו דבר. כך מדרדר היצר הרע את האדם לתהומות העמוקים ביותר, כאשר הוא נותן לו תחושה של חוסר אונים. על אדם זה מכביד הרב בריס, הוא פותח לו את העיניים ומראה לו כי אף הוא יכול להיות עובד ה', והגיע הזמן להתחיל לעבוד ...

הרב חיים פרידמן ממשיך להביא לנו פנינים מתלמידי החתם סופר שעלו לארץ וחזקו באופן

עיונים בדרכי העבודה

הרב אליהו ברים

[פרק טז]

עוסק כמה שראוי לי, ולא חושב שכל מה שכל אחד יכול גם אני חייב, עדיין אני לא יודע, כמה אני נדרש לעשות? כמה ה' מצפה ממני? אמרת כמה שאני יכול. אבל זו לא הגדרה! איך אני יודע כמה אני יכול? הרי 'איך דבר העומד בפני הרצון' וכו'! אני מבין שיש מצב של 'אנוס', אבל כאן השאלה, מהו גדר 'אנוס'?!"

- **נכון**. כאן אחזנו. ובכן, חשבתי הרבה איך לגשת לשאלה הזו, ואיך להעמיד את הדברים בצורה מדויקת. אני אומר את הדברים בדחילו ורחימו, שלא תצא תקלה תחת ידינו. חשבתי על כמה כיוונים כיצד לגשת לנושא.

'אנוס רחמנא פטריה' - ממה?

ה**בה** ניגש באופן ישיר, וה' יהיה בעזרונו להוציא דבר אמת. ובכן, ראשית - מה פירוש המשפט 'אנוס רחמנא פטריה'?"

"... ה' פוטר את האנוס."

- **פוטר** ממה?"

"... אה... מעונש? אלא ממה, ממעשה? שמי שלא יכול לעשות דבר, לא חייב לעשות אותו? לא יתכן שזו הכוונה, הרי הוא בלאו הכי לא יכול..."

- **יפה**. אני רוצה לדייק את הנקודה הזו. כשאנו אומרים שאדם שלא יכול לעשות משהו - הוא פטור ממנו, אין זה אומר שאדם נפטר מקיום מצווה כלשהי. הוא עדיין מחויב! אלא שהוא אנוס שלא לעשות, ולכן הוא נפטר מעונש."

"למה כל הפלפול הזה?"

- **אני** רוצה לוודא שלא תקרה טעות. שלא תחשוב כשאני אומר שאתה 'לא חייב' - שיש כאן איזה היתר שלא לקיים איזו מצווה או חלילה

"עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו הקמסלה סקלו מאבן הרימו גם על העמים".
(שפירא ס 31)

"שבעה שמות יש לו לציצה"ר... ישעיהו קראו מכושור, שנאמר (מ 7): "ואמר סלו סלו פנו דרך הרימו מכושור מדרך עמי", יחזקאל קראו אבן...".
(סוכס 33)

- **שלום** בן-ציון!

"שלום ר' אליהו. נו, סוף סוף!"

- **מה?**"

"**עצרונו** בשיחה הקודמת בשאלה מרתקת שנשארה פתוחה. מה נחשב 'אנוס' שרחמנא פטריה..."

- **נכון**... רק רגע נזכיר את ההקשר, כדי שלא יוצר בלבול. התחלנו בכירור השאלה מה ה' תובע ממני. הבנו כבר שאני לא נדרש ללמוד ולעבוד דווקא כמו חברים שלי, אלא לכל אדם ישנו החלק שלו בעבודה בעולם, כמו שכיהן את הרמח"ל - 'בנסיון ובמלחמת היצר'. ביררנו גם שאת תפקידנו אנו יכולים לאתר על פי מה שנתן בנו ה' - כוחות, טבעים, יכולות ואף יצרים. כל אלו מלמדים אותנו מי אנחנו, ומה עלינו לעשות בעולם. למדנו, שאת האופי שלנו - 'המזל' - איננו יכולים וממילא איננו אמורים לשנות, אלא עלינו לתעל את הכוחות שלנו למקום טוב, בין אם בעולם המעשה, או גם בעולם התורה, על ידי עיסוק בחלקי התורה המתאימים לסוג היצר שלנו. נראה שאת הנושא הזה ניתן להגדיר כסגור?"

"**כן**... חוץ מהקושיות שיש לי מהמאמרים שהבאתי... ושוב אני שואל, גם אחרי כל זה, מהקושי הראשון, הלא הוא ההרגשה של הלחץ וחלישות הדעת, לא נפטרת... הרי גם אם אני

אבל זה רק במצווה כמו ציצית ומזוזה וכו' (וראם תוס' שבת ל: ד"ה צטון לילית), אבל מצוות שאדם מחויב בהן - מכים אותו עד שתצא נפשו! (תוס' פס. ו) ושם אין חילוק בין היה יכול או שלא."

- **ר'אשי"ת**, בית דין לא היו מכים אם היתה דרך אחרת... מלבד זאת, כאן יש מקום להבהיר, שאין ללמוד מדין הארץ לדין שמים. מה שאמרנו שלא יתכן שילד בן י"ג ויום ייענש על כך שהוא עדיין נכשל באיזה איסורים, זה לא תקף בכי"ד... שם, אם ילד כזה עבר איסור אחר שהתרו בו, ייענש כמו גדול! בשמים, לעומת זאת, הוא לא נענש עד גיל עשרים! (שבת פ:).

כמו כן, אדם שחייב עונש בידי ביי"ד ועשה תשובה שלמה - לא נפטר מהעונש. לעומת זאת בשמים הוא צדיק גמור! וכך גם לגבי קרבן חטאת או אשם, שם

גדרי אונס שונים ממה שאנחנו מדברים כאן. הרי אפילו תינוק שנשבה ואפילו מי שעבר איסור ע"פ הוראת ביי"ד חייב חטאת, אף שלעניינינו וודאי שנחשב כאנוס. וכן גם לאידך גיסא, בניזקין אנו מכירים את המושג 'פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים', אשר אומר שאמנם אי אפשר לחייב בדיני ביי"ד, אע"פ שאדם עשה שלא כהוגן מצד האמת. קצרו של דבר, אין ללמוד מדין ביי"ד לנידון שלנו."

"וזמתרש" מעבודתו"

"אם כן, מה ההגדרה? באיזה מצב אדם יכול להירגע ש"זה בסדר', הוא עשה מה שמצופה ממנו?"

- **נחזור** לרגע לקטע שראינו בדרך ה". משם נגזור הגדרה שמתאימה לשפתינו. "...הוא דן את הבריות בכל מצביהם כפי מה שהם באמת. פירוש - כי הנה אינו דומה מי שהוא במצב הריחות ומתירש"ל מעבודתו ומי שהוא במצב הדוחק ונטרד בלחצו ולא ישלים את חקו". (ד"ס ב, ג, ד) או במס"י: (בבבא קמא) "מה נענה ביום תוכחה אם התרשלנו מן העיון הזה...." רש"לנות! זו ההגדרה. אנחנו

לעבור איזה איסור. הברור הוא רק על מה אנחנו נתבעים כאשר אנחנו נכשלים."

"טוב, אני לא מבין למה אתה חותר או ממה אתה מתגונן. זה כמו שאמרת במשל של המבחן. אין פטור מלענות על שאלה מסוימת, אך אין זה אומר שמי שלא ענה על כולן בהכרח נכשל במבחן. בסדר, שמעתי את ההסתייגות ובוא נכנס לעניין..."

- **"בסדר**... אתה זוכר שהסכמנו שלא יתכן שילד בן שלוש עשרה ויום אחד יתבע על כך שהוא לא עומד במדרגת הנקיות. על מה הוא כן יתבע? על מה שהוא יכול לעשות. ושוב נשאלת השאלה, מה הוא יכול? נתחיל את הברור ממצוות עשה. האם אתה חייב ללבוש ציצית?"

"אם אני לובש בגד החייב בציצית ללא ציצית - זה ביטול עשה, אך אם אין לי בגד - הפסדתי קיום מצווה, אך לא ביטלתי עשה."

- **"יפה**. ואתה חייב להשתדל ללבוש בגד שחייב ולהטיל בו ציצית?"

"לא, אבל כתוב בגמרא שבזמן שיש דין מענישים על כזה דבר." (מנחות מ"א).

- **"ומה** דעתך, מי שאין לו בית ולכן לא קיים מצוות מעקה או מזוזה, או בלא תעשה - מי שאין לא שדה ולכן לא קיים מעולם מצות מתנות עניים - יענש על כך בעידן דריתחא?"

"נראה שם בגמרא, שרק מי שעושה טצדקי להיפטר מהמצווה נענש."

- **"יפה** מאוד! כלומר, יש איזשהו גבול שעליו אדם נתבע אם לא עשה, ואחריו גם אם לא עשה, אפילו שלא היה ממש אנוס בהגדרה המוחלטת של המילה - לא נתבע על כך אפילו בעידן דריתחא. מסכים? עכשיו נשאר לברר מה ההגדרה. מה נחשב שאתה יכול ומשתמט, ומה לא נחשב כך!"

"הורדת את הגבול למקום נמוך מאוד! לפי זה, רק מי שממש מתאמץ לא לקיים מצווה נענש!

- "אהה... גילית נקודה חשובה! יתכן שהנקודה הזו היא שגורמת לך לכל הסיבוך הזה! לדברך, הזמנים בהם אתה עובד בלחץ ובאמת מוציאת תוצאות יפות, משקפים את המצב בו אתה אמור לעמוד בקביעות! ואילו הרמה בה אתה מתנהל במצב רגיל לדעתך היא רשלנות! את זה יש לברר!"

"אני לא מבין! עד עכשיו טענת שאני לא נתבע על מה שאני לא יכול, עכשיו אתה אומר שגם מה שאני יכול לעשות אני לא חייב? מה זה?"

מה נקרא 'יכול'?

- "לא. אני לא אומר שאתה לא חייב את מה שאתה יכול. אני אומר שאתה לא מגדיר נכון מה נקרא 'יכול'! אמשול לך במשל. פעם שאל אותי בני מדוע במד המהירות שבמכונית, רשום מאתיים ועשרים קמ"ש. והרי מעולם לא ראה שנסועים בכזו מהירות. אם כן לשם מה האפשרות הזו קיימת? מה אתה אומר?"

"אולי כדי שבשעת הצורך אפשר יהיה להגיע למהירות הזו."

- "יפה, זה גם נכון, אך האם נכון עבור מקרים בודדים כאלו לבנות כך את כל המכוניות? הרי זו מילתא דלא שכיחא כלל! הסיבה היא, כך אמרתי לו, שאם היו בונים את המכונית שרק בשיא כוחה תוכל להגיע למהירות הנסיעה הסבירה, כמאה קמ"ש, הלוא תוך זמן קצר היא היתה מתקלקלת! כדי שמכונית תוכל לנסוע במהירות סבירה קילומטרים רבים בלא להתקלקל, אין די בלבנות לה מנוע שבשיא יכולתו יוכל לנסוע במהירות זו, אלא יש לבנות לה מנוע כפול! וכעת אמור לי בך ציון, מה מוגדר ככוחה של המכונית הזו, מאה קמ"ש או מאתיים?"

"מאה..."

נתבעים על רשלנות. אם חשבת באופן סביר, השתדלת בצורה סבירה, ובסופו של דבר קרה משהו ונכשלת, או אפילו התברר שהיתה לך טעות בחשבון, דבר שלא היה עליך להעלות על דעתך - אתה לא נתבע על כך! אך אם זלזלת בזוהירות הנדרשת, נרדמת בשמירה' במצב שלא היית אמור להירדם באופן פשוט - זו טענה!

מי שנטרד בלחצו ועקב כך אפילו לא השלים את חוקו' כי היה לו לא קל, דינו לא יהיה כמו מי שהיה במצב הרווח והתרשל. ושים לב שזו גם ההגדרה בדניי נוקין לגבי 'חייב בדניי שמים'.

"יפה מאוד. זו הגדרה! אך עדיין יש מקום לדון. הרי אפשר לקחת את ההגדרה הזו רחוק מאוד! כל מי שאין לו כוח יתלה בזה שזו לא רשלנות כי הוא התאמץ קצת ולא הצליח... הרי האמת היא, גם בלי המאמרים והקלישאות, יש בנו הרבה כוחות. מעבר למה שאנחנו משתמשים. ללא ספק אם אדם ישים את כל כוחו על המעשה שלפניו, הוא יצליח! כך שתמיד ניתן לטעון שהייתי יכול להתאמץ יותר ואז כן הייתי מצליח."

- "אתה צודק. וכאן נדרש לשאלה חשובה ויסודית, אשר טומנת בחובה השלכות גדולות לגבי אופן העבודה שלנו. השאלה היא מה היא דרך ההערכה הנכונה של הכוחות שלנו. האם זה נכון, שאנו יכולים להצליח בכל דבר, כמו שאמרת, שהרי יש לנו כוחות גדולים יותר מהכוחות בהם אנחנו משתמשים, כוחות אותם ניתן לראות בזמני לחץ וכדו', שם לפתע יוצאים ונגלים כוחות שלא חשבנו שיש בנו! האם נכון להגדיר את יכולתנו כפי אותם זמנים או לא? מה אתה אומר?"

"זה מה שטענתי קודם! לדעתי, וודאי שאלו הכוחות האמיתיים שלנו. אלא שאנחנו נרפים ועצלים ולכן אנחנו לא משתמשים בהם."

בחז"ל שלא מתאים למשהו, אלא שמשוהו בתפיסה שלנו לא נכון, ואנחנו מוצאים כל מיני מאמרים שמתלבשים יפה על התפיסה השגויה שלנו..."

"איפה אתה רואה את זה כאן?"

- **"כי את המאמר הזה מביא**

מס"י (פרק ד' וצפוק הכל חיזק) ומפרש אותו באופן שמתאים בדיוק למה שאמרת! "...ובודאי שאין כוונת המאמר שיהיה העונש על שתיהן אחד, כי הקב"ה אינו משלם אלא מדה כנגד מדה. אמנם הענין הוא, שלענין משקל המעשים כך עולות בכף הקלות כמו החמורות, כי לא ישיכחו החמורות את הקלות ולא יעלים הדיין עינו מהם כלל כאשר לא יעלים מהחמורות, אלא על כולם ישגיח ויפקח בהשוואה אחת, לדון כל אחד מהם ולהעניש אחר כך על כל אחד כפי מה שהוא, אלא כללא הוא (בבב קמא ג, ט) כל

האומר, הקדוש ברוך הוא ותן הוא, יתורתו מעוהיה..." הוא מביא את המאמר הזה וכותב עליו שאין זה אומר שהעונש שווה על הכל, אלא שהכל עולה לדיון והעונש הוא לפי ההקשר!"

"יפה, יישר כוח!"

- **המאמר** הבא גם הוא מפורש במס"י, הוא שייך גם לענייננו כאן, וגם לנושא הכללי של ההשוואה לאחרים. "...ועל זה אמרו זכרונם לברכה (בבב סנהא טז, ט) על דרך המשל, מלמד שכל אחד נכוה מחופתו של חברו. כי אין זה מטעם הקנאה... אלא מפני ראותו עצמו חסר מן השלימות, מדריגה שהיה יכול להשיגה כמו שהשיגה חברו." מכאן הבאת ראייה שאם חבר שלך מצליח, ודאי שאתה גם חייב בכך. ותראה מה מוסף הרמח"ל – 'מדרגה שהיה יכול להשיגה כמו שהשיגה חברו!' שים לב! רק מדרגה שאדם יכול היה להשיג ומפני רשלנות לא השיג היא זו שתגרום לו לכוויה! מדרגה שאדם לא יכל להשיג לא תצרוך לו!"

- **"כלומר**, אמנם יש לך כוחות גדולים בהם אתה פוגש לעיתים. אך אין זה אומר כלל וכלל שתוכל לאורך זמן לתפקד ברמה הזו! אמת, שישנם מצבים בהם ה' מצפה מאתנו למאמצים מעבר לרגילות שלנו. וכמו שאמרת במשל, גם לכך נועדו הכוחות הללו. אך אין רגעים אלו מגדירים שזו היא "יכולתנו האמיתית"..." הרי

ואתה יכול ללמוד מכאן, שהשאלות שלנו פעמים רבות הן לא שאלות אמיתיות, כלומר שבאות מוכן שיש מקור בחז"ל שלא מתאים למשהו, אלא שמשוהו בתפיסה שלנו לא נכון, ואנחנו מוצאים כל מיני מאמרים שמתלבשים יפה על התפיסה השגויה שלנו...

אפילו שאתה יכול יום אחד לא לאכול, או לילה אחד לא לישון ולא יקרה לך שום נזק, לא תלמד מכך שהמצב האמיתי שלך הוא שאתה לא צריך לאכול ולישון, אלא אתה נרפה ומתעצל וינכשל' בכך שאתה אוכל או ישן..."

"אין לי מה לענות לך... אני מעכל מה שאתה אומר... הייתי אומר שזה מהפך בחשיבה, אבל זה כבר נדוש..."

- **"אתה רוצה לעצור כאן?"**

"מה? יש לנו עוד הרבה זמן!"

טוב, הגדרת שאנחנו נתבעים רק על רשלנות. הבהרת שהגדרת הכוחות או היכולות היא לא לפי מאמץ גדול וחד פעמי, אלא מאמץ סביר שיוכל להתמשך לאורך זמן. הבעיה היא שאין לנו מד מהירות או 'מד טורים' שישמן לנו איפה אנחנו..."

- **"האמת היא שיש לנו... אבל קודם לך, אני רוצה לתריך לך לפחות חלק מהמאמרים..."**

"מדרגה שהיה יכול להשיג"

"האמת שהם כבר לא כל כך מפריעים לי. המבנה שהעמדת יציב ומוצק, כך שאני משוכנע שזו האמת... אבל אשמח לשמוע."

- **נתחיל** במאמר שהיה אמור להפריע לך עכשיו. הרי לפי מה שאמרנו, יוצא לכאורה שאדם עבר עבירה ולא יענש עליה, כי הוא לא התרשל! והרי 'האומר הקב"ה ותן...' וכו'. את השאלה הזו לא אני צריך לתריך, אלא אתה... ואתה יכול ללמוד מכאן, שהשאלות שלנו פעמים רבות הן לא שאלות אמיתיות, כלומר שבאות מוכן שיש מקור

אני רוצה להראות לך משהו שיפתיע אותך... ושם גם נמצא תשובה לשאלה הראשונה... אך כעת כבר מאוחר מכדי להיכנס לנושא הזה. נסכם ובעז"ה נמשיך בפעם הבאה."

"בסדר... למעשה הגדרנו את הרף בו אנו נדרשים לעמוד. ההגדרה היא לא להתרשל. גם אם יש עוד מה שאפשר או היה אפשר לעשות, התביעה עלינו תהיה רק אם התרשלנו. אם פעלנו בצורה סבירה, שעדיין יש מקום לברר מה מוגדרת צורה סבירה - גם אם יצאה תקלה תחת ידינו ונכשלנו חלילה, לא ניתבע על כך. זו לא בדיוק הגדרה 'לאונס', אלא קביעה של רף עבודה מסוים. היה עוד משהו?"

"אהבתי את הדיוק שלך. זו אכן קביעת רף עבודה ולא הגדרה למעשה נקודתי, ולמעשה יש באמת חילוק בין מה שמלכתחילה אין זו חובה גמורה, כגון מספר שעות הלימוד שלך או כמות החסד שאתה עושה, לבין קיום מצווה מסוימת בה אתה חייב, שם מסתבר שצריך להתאמץ מאמץ נקודתי יותר ממוקד מאשר רף המאמץ הכללי של ההתקדמות. אני מקווה שברור מה שאמרת. זה שייך יותר למה שנעסוק בו בעז"ה בפעם הבאה. יישר כוח, עלה והצלח!"

"יישר כוח לך. אני שמח שיש לי עם מי לברר את הדברים... אני יודע שבחורים רבים מסתכנים בשאלות האלו, ולא לכולם יש דרך לברר את האמת..."

"ב"ה. אני שמח שאתה מוצא בזה תועלת. כל טוב!"

"טוב, אני ממש שמח לראות את זה..."

"תן לי להראות לך מקור ממש מפורש בעניין. מפני שאין האדם נתבע אלא כפי יכולתו, והשגתו בשכלו, והבנתו, וכחזו, וממונו..." (חובות הלכות שפר סי' ת"א). ומעל הכול זו משנה מפורשת! "לא עליך המלאכה לגמור, ואי אתה בן חורין ליבטל ממנה!" (פסחים 3' טז). כלומר, אתה לא מוכרח להביא תוצאה! מאידך, אסור לך להתרשל. עשה מה שבכוונתך בלא רשלנות, ומה שתהיה התוצאה - תהיה! כעניין מה שאמר יואב לאבישי - "חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אֱהִינו, וה' יעשה הטוב בעינינו" (שמואל ב' 3' 3). וכן על זו הדרך שאר המאמרים. מה היה שם? 'בשעה שאדם נכנס לדין', אותו עיקרון. אם הוא יכל לדעת הרבה תורה וברשלנותו לא למד - ייענש! וכן הלל מחייב את העניים וכו', שלא להשתמט בתירוצים של עוני, עושר או יצר, כי הנה לפנינו, שאדם יכול לעשות מה שבכוונתו על אף ההפרעות האלו. אך אין זה אומר שכל בחור שלא שכב בשלג כדי לשמוע שיעור ייענש על כך..."

"בסדר. קיבלתי. אפילו שיש מקום לטעון ש'חזק ונתחזק' דווקא אומר שעלינו לתת את כל כוחנו ממש. אך נחזור לשאלה ששאלתי. מה 'מד' המהירות' שלנו? ועוד שאלה, כל מה שאמרת טוב ויפה לאדם בתחילת דרכו. אך מי שאכן התרשל, ולכן הוא נמצא היכן שהוא נמצא, ועכשיו הוא לא יכול ואנוס וכל זה, לו לא תוכל לומר שהוא בסדר. הרי הוא עצמו גרם לו! כמו שהזכרתי את הפסוק - 'אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לכו'!" (משלי י"ג)

"טוב מאוד שהזכרת שוב את הפסוק הזה."

חדש מבית 'קדושת ציון'
קו טלפוני, בו יושמע דבר האגודה על ענייני השעה

שימו לב - הקו עובר שדרוג ממש בימים אלו, עקבו אחריו!

מספר הקו 079-5401616

קידוש ה' - מהותו וגדריו

הרב אליהו רבינוביץ

[חלק שני]

רבי עקיבא ורבי מאיר שהובאו במאמר הקודם בעניין מסירות נפש למען כבוד שמים.

ותחילה יש להביא את המאמר השני שנמצא בגמ' שם - "תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו. אמר לו - חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה, שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וספר מונח לך בחיך. אמר לו - מן השמים ירחמו. אמר לו - אני אומר לך דברים של טעם, ואתה אומר לי מן השמים ירחמו. תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש".

רבי חנינא בן תרדיון לעומתו סבור, שהוא קידוש השם גדול, שאין שומעים לשמו, אלא מפרסמים שאין בשמו שלהם כלום, וממילא כיון שמדובר בקידוש השם - מותר למסור עצמו למיתה על עניין זה

ונראה, כי נחלקו ביחס לערכו של מעשה רבי חנינא בן תרדיון.

לדברי ר' יוסי בן קיסמא הוא מעשה פסול ולדברי רבי חנינא בן תרדיון הוא מעשה נכון. והנה י"ל ששורש מחלוקתם נסוב על השאלה האם יש לו לאדם למסור את נפשו למיתה באופן כזה - לפי רבי יוסי בן קיסמא הוא גורם לחילול השם, ואף שהייתה זו שעת השמד - מכל מקום עדיף ללמוד בצנעה ולא למסור עצמו למיתה, ולדבריו הרי הוא מאבד עצמו לדעת. רבי חנינא בן תרדיון לעומתו סבור, שהוא קידוש השם גדול, שאין שומעים לשמד, אלא מפרסמים שאין בשמד שלהם כלום, וממילא כיון שמדובר בקידוש השם - מותר למסור עצמו למיתה על עניין זה.

ובאמת אף בהיותו בבית האסורים, עמד רבי חנינא בן תרדיון באותה דעה, ושם נחלק עליו רבי אלעזר בן פרטא (יב"ד פ"ג הל' א') ורבי יוחנן ב"ר חנניאל (יב"ד פ"ג הל' א') ע"כ.

במ"ם אמשיך את הנידון מהחודש שעבר אודות הגדרת 'קידוש ה'', אציין רק שבעקבות המאמר שנדפס בחודש הקודם קמו מספר עוררין, כיצד נכתב בתחילתו בהקשר לנרצחים בפגיעים וכדומה, וביחוד בשואה הנוראה, שאי אפשר להגדיר את מיתתם כמיתה 'על קידוש השם', והרי כך מפורסם ברבים כדבר פשוט שאין עליו עוררין.

בהקשר לכך קבלנו מיהודי חשוב מספר מקורות למה שכתבנו מדברי גדולי ישראל, שגם הם ראו כך את העניין, כפי שכתבנו, ולדוגמא נביא את הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר (מכתב מחליבו ח"ג עמ' ש"מ), שבהתייחסותו להרוגי השואה כתב, שגם אפשרות לקדש את שמו יתברך לא ניתנה להם, וכן נראה ממקורות נוספים בענין,

ואכמ"ל. אמנם יש להבהיר, שאין כל ספק, שמי שמת בשל עצם היותו בן לעם ישראל, בנו בכורו של הקדוש ברוך הוא, ראוי הוא להקרא בתואר 'קדוש', וכמו שאמרה התורה - 'קדושים תהיו', והאריכו בעניין זה והביאו מפירוש רס"ג לדניאל ח, שנראה בדבריו, שכל הנהרג ע"י אויבי ה' נקרא 'קדוש'. עם זאת נראה, שאין במיתתו משום 'קידוש השם', רק שמו 'קדוש' והוא מה'הרוגים על שם קדשך'.

בחודש הקודם הובא בעניין קידוש השם, שכל עניינו הפרסום - להראות קבל עם ועדה כי ה' הוא האלים. והנה בסוגיה במסכת עבודה זרה (ח"ה). נאמרו שני מעשים זה בצד זה על אופן מיתתו של רבי חנינא בן תרדיון, וכמבואר שם בסוגיה, שהוא היה חמיו של רבי מאיר. ונראה שהוא הולך כשיטת

רואים במעשה הזה דבר נורא, שכשנשאל רבי אלעזר בן פרטא על כך שעבר על חוקי רומי, הוא מכחיש ובסופו של דבר אף ניצול, ולעומתו רבי חנינא בן תרדיון מיד אומר 'כאשר ציוני ה' אהי', ואינו מתחמק כלל. ונראה, כי רבי חנינא בן תרדיון סבר, שלעת כזאת יש למסור את הנפש באופן שיהיה פרסום לעניינין הזה, שאין עם ישראל שומע בקול הרומאים, אלא מוסר את נפשו למות למען כבוד שמים.

אולי בענין זה יל"ע, דס"ל כשיטתו במה שאמרו שם בגמ', שהיה הוגה את השם באותיותיו, ואף שהיה להתלמד והיה מותר - מ"מ כיון שהיה בפרהסיא נענש על כך - עיי"ש. ויתכן דס"ל, שכיון שראוי ללמד את הגיית השם באותיותיו, אין בזה חסרון לעשותו בפרהסיא, שזה מקדש שם שמים בפרהסיא, ועל כך אמרו בגמ', שבזה אין הלכה כמותו, והוא אף נענש על כך. נמצא, שבענין כבוד שמים, פעמים יש לעשותו בצנעה, ואילו הני תנאי [רבי אלעזר בן פרטא ורבי יוסי בן קסמא] ס"ל, שכיון שיש שמד, הרי שכל עסק התורה צריך להיעשות בצנעה ולא בפרהסיא].

הגמרא שם בהמשך מביאה - "לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא והלכו כל גדולי רומי לקברו והספידוהו הספד גדול, ובחזרתן מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו, הביאוהו וכרכוהו בספר תורה והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה".

הרי ראינו, שרבי יוסי בן קסמא כבוד גדול עשו לו כמותו, ולעומתו רבי חנינא בן תרדיון מת בבזיון גדול ועמו הספר תורה שמתבזה בקלון.

ממשיכה הגמרא - "אמרה לו בתו 'אבא אראך בכך'?"

אמר לה - 'אילמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי. עכשיו שאני נשרף וספר תורה עמי, מי שמבקש עלבונה של ספר תורה הוא יבקש עלבוני !'. רבי חנינא בעצם אומר לבתו, שדווקא

זכ"ה - "תנו רבנן כשנתפסו רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון אמר לו רבי אלעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון - אשריך שנתפסת על דבר אחד, אוי לי שנתפסתי על חמשה דברים! אמר לו רבי חנינא - אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואתה ניצול, אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול... שאת עסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני לא עסקתי אלא בתורה בלבד, וכדרכך הונא, דאמר רב הונא - כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלה, שנאמר 'ימים רבים לישראל ללא אלהי אמת' [וגר']. מאי 'ללא אלהי אמת' - שכל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלה. ובגמילות חסדים לא עסק? והא תניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר - לא יתן אדם מעותיו לארנקי של צדקה אלא אם כן ממונה עליו תלמיד חכם כרבי חנינא בן תרדיון, הימנה הוא דהוה מהימן, מיעבד לא עבד, והא תניא אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים - מיעבד עבד, כדבעי ליה לא עבד. אתוהו רבי אלעזר בן פרטא, אמרו - מאי טעמא תנית ומאי טעמא גנבת. אמר להו - אי סייפא לא ספרא, ואי ספרא - לא סייפא, ומדהא ליתא הא נמי ליתא. ומאי טעמא קרו לך רבי? רבן של תרסיים אני. אייתו ליה תרי קיבורי, אמרו ליה - הי דשתיא והי דערבא? איתרחיש ליה ניסא, אתיא זיבוריתא, אותיבא על דשתיא ואתאי זיבורא ויתיב על דערבא. אמר להו - האי דשתיא והאי דערבא. אמרו ליה - ומאי טעמא לא אתית לבי אבידן, אמר להו - זקן הייתי ומתיירא אני שמא תרמסוני ברגליכם. אמרו, ועד האידינא כמה סבי איתרמוס, אתרחיש ניסא ההוא יומא אירמס חד סבא, ומאי טעמא קא שבקת עבדך לחירות, אמר להו - לא היו דברים מעולם. קם חד מינייהו לאסהודי ביה, אתא אליהו אידימי ליה כחד מחשובי דמלכותא, אמר ליה מדאתרחיש ליה ניסא ככולהו, בהא נמי אתרחיש ליה ניסא, וההוא גברא בישותיה הוא דקא אחוי ולא אשגח ביה. קם למימר להו, הוה כתיבא איגרתא דהוה כתיב מחשיבי דמלכות לשדורי לבי קיסר ושדרוה על ידיה דההוא גברא. אתא אליהו, פתקיה ארבע מאה פרסי, אזל ולא אתא. אתוהו לרבי חנינא בן תרדיון, אמרו ליה - אמאי קא עסקת באורייתא, אמר להו - 'כאשר צוני ה' אהי'".

מתקבצים ממקום למקום. אמר להם - מפני מה אתם בורחים, אמרו לו - מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם - רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם. אמרו לו - אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. אף אנחנו עכשיו, שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה 'כי הוא חייך וארך ימין', כך אם אנו הולכים ומבטלים ממנה, על אחת כמה וכמה."

ונראה גם בזה, שפפוס לא אמר לו שלא יעסוק בתורה, דבזה רבי עקיבא היה דן אתו בסוגיית שעת השמד ומסירות נפש אפילו על מצוה קלה. פפוס לא בא אלא לטעון, שלפי ההיגיון, עדיף ללמוד בצנעה ולא למות ע"י המלכות, כי הרי יש להרבות תורה בישראל, ורבי עקיבא השיב לו, שאנחנו חייבים לפרסם בכל מקום את ענין שמירת התורה, שבלא זה אין לנו חיים, וכיון שהם חיינו ואורך ימינו, אנחנו מחויבים לפרסם את זה, וכלי זה אין לנו חיים.

ממשיכה הגמרא - "אמרו, לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו פפוס - מי הביאך לכאן, אמר ליה - אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים. בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו - רבינו, עד כאן?! אמר להם - כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה - 'בכל נפשך', אפילו נוטל את נשמתך. אמרתי - מתי יבא לידי ואקיימנו. ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך ב'אחד' עד שיצתה נשמתו ב'אחד'. יצתה בת קול ואמרה - אשריך רבי עקיבא, שיצאה נשמתך באחד. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש

באופן זה, שהוא נשרף עם ספר התורה - בכך הוא מגלה את כבוד שמים במיתתו ולכן אינו חושש מבזיון כבודו' כי ודאי מן השמים ירחמו.

"אמרו לו תלמידיו - רבי, מה אתה רואה?"

אמר להן - גליון נשרפין ואותיות פורחות."

גם כאן מגלה רבי חנינא בן תרדיון שמיתתו עם ספר התורה הוא גילוי כבוד שמים, שרק הגליון נשרפים אבל דברי תורה קיימים לעולמים והאותיות פורחות.

"אף אתה פתח פיך ותכנס בך האש!"

אמר להן - מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו.

אמר לו קלצטונירי - רבי, אם אני מרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לך, אתה מביאני

לחיי העולם הבא?'. הקלצטונירי רואה את כבוד שמים כאן ומביין, שהעיקר זה חיי העולם הבא, והוא מנסה להצטרף לעניין הזה, והוכיח לרבי חנינא בן תרדיון שהצליח להראות את מעלת ה' יתברך ושרק אותו נעבוד ורק ממנו נירא ואם כן הצליח רבי חנינא בן תרדיון לפרסם כבוד שמים ולהראות שבמיתתו לא נתחלל שם שמים, אלא להיפך - נתרבה כבוד שמים.

"אמר לו 'הן'."

'השבע לי', נשבע לו, מיד הרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לכו. יצאה נשמתו במהרה, אף הוא קפץ ונפל לתוך האור, יצאה בת קול ואמרה - 'רבי חנינא בן תרדיון וקלצטונירי מזומנין הן לחיי העולם הבא'. ככה רבי ואמר - 'יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש קונה עולמו בכמה שנים'."

עוד מצינו בברכות (60), שגם רבי עקיבא היה מקהיל קהילות ברבים ובא פפוס בן יהודה ואמר לו - עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות?.

"אמר לו - אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו

צורת עם ישראל בארצו

תגובה למאמר מהחודש הקודם

הרב שמחה חדש

צריך לחפש פרנסתו מחוץ לכותלי בית המדרש, למרות הקושי הרוחני שבדבר. כמו"כ, לו יזמן לנו ה' בעתיד הקרוב או באחרית הימים זרים שירעו צאננו ובני נכר שיהיו איכרנו וכורמינו באופן הנכון עפ"י התורה, פשוט שלא יהיה אז טעם להכנס בעצמנו תחת העול הזה; וכל עוד לא יזמן ה' לידינו אפשרות זו, פשוט שנצטרך לדאוג לכך בעצמנו.

כשנכנסו בני לא"י, לא החליטו מכח איזה רעיון שנכשיו הגיע הזמן לעבוד את האדמה, אלא פשוט ראו שכך המציאות והתאימו עצמם אליה. וכן לגבי כיבוש הארץ, ככשו בנס את הערים שנכבשו בנס, וערכו מלחמה עם הערים שהיה צורך זה לגביהם,

עקרונית אני מסכים עם דברי הרב הכותב, שהתורה לא נתנה למלאכים אלא לבני אדם. ואמנם רחמנא לברא בעי, אבל צריך היכי תמציי להוציא את הלב מהכת את הפועל, וזו הסיבה שהקב"ה שם אותנו בעולם שבו אנו נכולל יושבי בית המדרשן צריכים לעסוק במדה כזו או אחרת בענייני העוה"ז. אמנם לא זכיתי להבין במה דברים אמורים **למעשה**, והרי כיום ישנם אברכים רבים אשר ה' יזמן להם את האפשרות לעסוק בתורה כל היום בלי להתעסק בפרנסה, וכי יש טעם לייצר תעסוקה מלאכותית כדי להפגש עם סעיפים בחושין משפט? ומי שאינו חופר בורות ברה"ר איך יקיים את מצות 'בעל הבור ישלם'? ומי שה' לא זימן לו את האפשרות הנ"ל, גם היום

על־מנת לכונו חיים נכונים עפ"י התורה, נצרכים כמויות גדולות של ת"ח שימשו כרבנים, דיינים, מורי הוראה ועוד. ובפרט כיום, שמקובל ונחוץ שלכל אחד ישנו תחום התמחות מסוים, ודאי יש צורך בתלמידי חכמים הלכות בסוגיה הלכללית, הבטחונית, הטכנולוגית ועוד

המשך קידוש ה' - מהותו וגדריו

והנה גם בימי היוונים היו הרבה מישראל ששמרו תורה, אלא שהם ברחו למערות והתחמקו שלא יתפסו אותם, ובכל מערה שנתפסו הרגו הרבה מישראל, עד שבאו מתתיהו ובניו ויצאו בגבורה ובפרהסייה לא הסכימו לעבוד עבודה זרה. ועל פי דרך הטבע, היו נתונים להריגה, וחמל עליהם הקדוש ברוך הוא ומסר גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, וזה מהותו של המושג 'קידוש השם' - שמוסר עצמו למען כבוד השם יתברך, להראות שיש אוהבים בעולם שאוהבים בכל לב ובכל נפש, ואף שיכולים לברוח ולהתחמק - אינם נרתעים ומוסרים עצמם להריגה, ואולי לכן זכו למלכות ששייכת לבני יהודה, כיון שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי.

ברוך הוא - זו תורה וזו שכרה? 'ממתים ידך ה' ממתים וגו'', אמר להם - 'חלקם בחיים', יצתה בת קול ואמרה - אשריך רבי עקיבא, שאתה מזומן לחיי העולם הבא."

רבי עקיבא הוכיח לפפוס, שבסוף כל אחד יתפס לבית האסורים, ואם כך עדיף להיתפס עם זכות התורה מלהיתפס בלי זכות התורה. וכשהרגו את רבי עקיבא, אמר לתלמידיו שזה מה שהיה רוצה כל ימיו, שידעו שמוסרים את הנפש על התורה, ורק באופן כזה נקרא שמקיים היהודי את מצוות 'ובכל נפשך' בצורה הראויה, כשהכל יודעים והדבר מתפרסם, שיש מי שמוסר עצמו להריגה למען כבוד שמים.

אגודל. והתחזית לעתיד עפ"י העבר, היא שגם אם נוכל לכוונן בקרוב ממלכת תורה, עדיין החברה תהיה רחוקה עוד זמן רב מלהיות תורנית כרצון ה' [בהנחה - שיש לה מקום לדעתי - שלא נכוף בשוטי את היחידים לקיים מצוות].

לסיום אציין את דברי הרמב"ם בסוף הל' מלכים - "לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל... ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". ואם נשפוט את העתיד עפ"י העבר, הרי שתהליך זה כבר בעיצומו והוא בסיומן עליה. ובאותו הזמן כנראה חו"מ לא יהיה רלוונטי, שהרי לא תהיה שם מלחמה ולא קנאה ותחרות, ולא עוד אלא שכלל לא יהיה עסק העולם בדיונים ממוניים, אלא לדעת את ה' בלבד, ומן הסתם בתי הדין יסגרו מחוסר ענין לציבור; וכל דיני עונשים לא יהיו שייכים, שהרי לא יהיו חוטאים; ואולי חלק נכבד ממלאכות שבת לא יהיה מעשי נקד דיני אמירה לעכו"ם ישארו מעשיים]; וכן חלק מהלכות איסור והיתר לא יהיה נחוץ, שהרי הטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר, ומן הסתם יהיה מצוי הכל בהיתר חלק; ואפשר לדון בעוד הלכות רבות אם תהינה נוגעות למעשה באותו הזמן או לא. ואין בכך כל קושיה, משום שפרטי הדינים שנתנו לנו בתורה, הם ביטוי מסוים של רצון ה' הנוגע לאופן מסוים, ובהעדר אותו אופן ישנו ביטוי אחר לרצון ה'. 'ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד... וישיגו דעת בוראם'.

ג.ב. תודה על משב הרוח המרענן שבמדור החדש, בתפילה להצלחתו.

ומן הסתם היו מקומות שלא היה צריך מלחמה כדי לכובשם וגם לא נס, ובנוגע לאותם מקומות ויתרו על 'מצוות המלחמה' ונכנסו בלעדיה, ולא ירו חצים באויר לצאת יד"ח.

אמנם ברור, שהאפשרות של זרים ובני נכר, נאמרה רק לגבי רעיית צאן ועבודת שדה וחרם, וכנראה ה"ה לגבי הייטק, רפואה וכדו'; אבל כל מה שנוגע לניהול החיים הציבוריים [כולל הממשלה והכנסת, משטרה, צבא, כלכלה ואולי אף דברים נוספים] - ודאי הכרחי שיעשה דווקא ע"י יהודים אנשי חיל, יראי אלהים, אנשי אמת, שואי בצע.

מה שיש לעיין, הוא באם תווצר אפשרות לחיות וללמוד תורה בלי להתעסק בפרנסה, וכגון שיעמדו זרים וירעו צאננו ונאפשר לצייר גם ציורים ראליים יותר, ואכמ"ל, אלא שאותם זרים יספיקו לחיים מינימליים או קצת יותר מכך - האם בכה"ג צריך לעסוק בישוב א"י במוכנו הרחב [עפ"י דברי החת"ס המובאים במאמרו של הרב גנו בעלון הקודם], או שמא די בישובה המינימלי של א"י או קצת יותר מכך, ואין לבטל תורה לשם ישוב א"י באופן מהודר יותר, וצריך לי עיון בזה. אמנם צריך לזכור בנוגע לנידון זה, שלימוד תורה נחוץ לישוב א"י לא פחות מהייטק, שכן על-מנת לכוונן חיים נכונים עפ"י התורה, נצרכים כמוריות גדולות של ת"ח שישמשו כרכנים, דיינים, מורי הוראה ועוד. ובפרט כיום, שמקובל ונחוץ שלכל אחד ישנו תחום התמחות מסוים, ודאי יש צורך בתלמידי חכמים שיתוו את המדיניות ויורו הלכות בסוגיה הכלכלית, הבטחונית, הטכנולוגית ועוד.

עוד אעיר על מש"כ, שבעקבות התמורות האדירות שהתחוללו במאות השנים האחרונות 'אנחנו יותר ממצפים לכינונה הקרוב של ממלכת התורה כאן בארץ, בה תשורר חברה תורנית כרצון ה'. 'לענ"ד יש לחלק בין התפקידים 'שלנו' לתפקידים של ה', ואם נשפוט לפי מה שראינו במאות השנים האחרונות, הרי שישנו ביסוס גדול לחילוק זה, ולפיו ה' יכול לעשות את שלו בצורה של תמורות אדירות, אבל אנו את שלנו עושים באיטיות רבה צעד אחר צעד ואפילו לא עקב בצד

דעת החתם סופר על ארץ ישראל בתקופתנו [ד]

הרב חיים פרידמן

נושאים שהודגשו במיוחד אצל כל אחד מהם.

עד כאן הבאנו שני קטעים:

- א. "לְעִבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ" – לעבוד את אדמת הקודש.
- ב. מסירות נפש על ארץ ישראל^[*].

ובעת נמשיך הלאה:

המאמר האחרון עסק בעליית תלמידי החתם סופר לארץ ישראל, מתוך הספר 'ארץ ישראל במשנת החתם סופר' (כפולאת המכון להולאת ספרים וחקר כתבי יד ע"ש החתם סופר ז"ל בצע"ק ירושלים תשצ"א, פרק ט). שם הובאו מקורות על עליית תלמידי החת"ס, ושינינו מעט מהסדר, וסידרנו את סדר התלמידים לפי סדר

[ג]

"אין יוצאין מארץ יהו"ש"^[**]

נפטר בשנת תר"ס ונקבר בחלקו הספרדי של הר הזיתים (תולדות חמני ירושלים חלק ג עמוד 268).

הגאון רבי משה ב"ר יוסף ישראל המבורגר (נובומסטא) זצוק"ש

רבי משה נולד בשנת תקס"א בעיר נובומסטא שבאונגריה. בהגיעו לעול מצוות הלך ללמוד תורה בישיבת מרן החתם סופר זצוק"ל, שם למד בהתמדה עצומה. החתם סופר קרבו מאוד, והוא התקשר לרבו עד שהיה המוציא והמביא בביתו. במשך עשרים שנה הסתופף בצלו של החת"ס, התנהגותו היתה מלאה בקדושה ובחסידות והיה נקרא אצל מכיריו בשם 'משה חסיד'.

כאשר נולד לרבי משה בן בשנת תקצ"א והודיע על כך לרבו, שהיה אז במעון הרחצה פשיטיאין, כתב לו מרן זצוק"ל:

"**ברכת** מזל טוב, כשם שהכניסו לברית כניכניסהו לתורה ולחופה ולמע"ט בירושלים עה"ק אמן".

הגאון רבי יצחק אופלסקה זצוק"ש

רבי יצחק נולד בפראג בשנת תקע"ג. למד בישיבתו של מרן החתם סופר זצוק"ל, ובשנת תקצ"ח עלה ארצה, בהיותו עדיין בחור.

היה ממיסדי כולל אונגארן, וברשימת חברי הכולל משנת תרכ"ו הוא מופיע בתור 'ראש הישיבה' של הכולל. עם זאת לא נתק את קשריו עם כולל הו"ד שהיה גם ממיסדיו, והמשיך בעסקנות ככולל זה. יחד עם חבריו תלמידי החת"ס רבי אהרן משה בוימגארטן ורבי יונה מנדלסון יסד את בית המדרש 'דורש לציון' ועמד בראשו.

כמו יתר תלמידי החתם סופר הקפיד גם הוא **שלא לצאת מהארץ**, וכך כותב הוא בעצמו:

"**ותלוי"ת זכיתי לבוא לשערי עיה"ק תובב"א ולא הצגתי רגלי חוצה מיום שדרכתי על אדמת הקודש ויושב באהל התורה**".

[*] עיין במדור "בעקבי הצאן", ב"קדושת ציון" גליונות ל' – ל"ב.

[**] בבא בתרא דף צא עמוד א.

צוואה גמורה ועצומה. הראש והראשון אני גוזר ומצווה בכל תוקף ועוז שלא יצאו לחוץ לארץ בשום אופן וענין אם לא לצורך רפואה ח"ו ועפ"י היתר ביד"ץ ומומחא בירושלים, וגם לנכדיי אני מצווה ואל יעברו על דברי, וד' ברחמינו יזונם ויפרנסם ויושיעם בתוך ירושלים ... נחלה וירושה מהמעט אשר חנן ד' אותי, באמת הנחלתי לכם בעזרת ד' נחלה גדולה וירושה אמיתית שהבאתי אתכם לארצנו הקדושה לירושלים עיר הקדושה אשר ידוע שירושלים נקראת נחלה וירושה. וברבות הימים ובסגות הזמנים תראו ותבינו הטובה הגדולה שעשיתי לכם בעזרת ד'".

כשלושים שנה חי בירושלים ונפטר בה בר"ח כסלו בשנת תרמ"ח, בהיותו בן שמונים ושבע שנים (מלפני עולמות עמוד ל"ו. כהת"ס ותלמודיו עמודים 101 - 103).

כאשר עלה בלבו לעלות לארץ הקודש סייע לו הכתב סופר לארגן "מעמדות" - נדיבי לב שהתחייבו לתמוך בו באופן קבוע, וביום י"ז אב תרי"ז הגיע לארץ וקבע דירתו בירושלים. כאן ישב כל ימיו על התורה ועל העבודה והיה ממיסדי כולל אונגארן.

אם אמנם הקפידו כל תלמידי החתם סופר שעלו ארצה על הישיבה בתוכה ושלא לצאת לחו"ל, הרי עולה רבי משה נובומסטא עליהם בהקפדתו היתירה. הוא לא הסתפק במה שהוא עצמו לא יצא, כי אם צוה גם לבניו ולנכדיו אחריו לשמור על כך, וזה לשונו:

"זיכני ד' להצליחני בהצלחה גדולה אשר אין למעלה הימנה בזה העולם - לילך וליסע ולישב בירושלים עיר הקדושה תבנה ותכונן בב"א. - אקדים לצוות את בני ובנותי בתורת

[ד]

"כי טוב יום בחציריך מאֲקֶה" - מכל עושר חו"ל

אח"כ רבה של העיר רוזנברג. עוד מנעוריו הצטיין בתפיסה מהירה ובכוח זכרון מפליא. אחרי שלמד בישיבות ליסא וניקולסבורג נתעלה ונכנס לישיבת פרשבורג, למד שם שנים אחדות וקבל תעודת "עטרת בחורים" ממרן בעל החתם סופר זצ"ל.

רבי אליעזר לא היה מתושביה הקבועים של ארץ הקודש, אך רבות וגדולות פעל למענה בתור מזכירו האישי ויד ימינו של ר' משה מונטיפיורי.

בספרו "מסע לארץ ישראל" מוצאת לה ביטוי אהבתו וכמיהתו לארץ הקודש, ומגין בו על תושביה מפני לזות שפתיים.

באחד מפרקי הספר כותב הוא:

"על שוא נוסדו מחשבות בני אירופה, אשר יחשבו כי יושבי ירושלים צפת וחברון וכל ארץ ישראל כולם בטלנים הם, אשר אין להם כל רכוש ואומנות, ואשר רק לחיות חיי מנוחה ובטלה הולכים המה שמה, באמת רבים הביאו רכוש רב אתם, ורבים התפרנסו בארצם

הגאון רבי יהודה לייב ב"ר משה שאכרלש זצוק"ל

רבי יהודה לייב נולד בפרשבורג בשנת תקע"א. למד בישיבתו של מרן החתם סופר זצוק"ל ומנעוריו הצטיין ביראתו המופלגת. **כאשר** נשאו לבו לעלות לארץ הקודש כתב לו מרן החתם סופר מכתב המלצה ושם נאמר עליו:

"ירא ה' מרבים... ואש להבת ה' ויראתו בוערת בקרבו, לעזוב ולנטוש נחלת אבות בית והון וארץ מולדתו ולנוע ולנוע לזכות לבקר בהיכל ה'".

עלה לארץ בשנת תקצ"ה, ונפטר בה ביום י"א ניסן שנת תרנ"ד (תולדות חכמי ירושלים חלק ג עמוד 285).

הגאון רבי אליעזר הלוי זצוק"ל

רבי אליעזר הלוי נולד בשנת תקס"ט בעיר צילץ שבמדינת שלזיה לאביו רבי מרדכי, שהיה

רבי אליעזר נפטר ביום כ"ח כסלו שנת תר"ן
(הסת"ס ותלמידיו עמוד 116).

בשפע ובכבוד, ורק גוש קודש הביאם לארץ
הקדושה, רוח האמונה חזקה עליהם ותולידם".

[ה]

"והורשתם את כל ישיבי הארץ מפניכם" – גאולת קרקעות בארץ ישראל

הגאון רבי נפתלי הירץ ווייס זצוק"ל

רבי נפתלי הירץ נולד בשנת תק"פ בסלונים
בערך בשנת תקצ"ו-תקצ"ז. כאשר יצא ונתפרסם
שמו של מרן בעל החתם סופר זצוק"ל גם במדינות
רוסיה, השתוקקו רבים מצעירי הלומדים בליטה
להסתופף בצל ישיבתו ובאו לפרשבורג, ביניהם
היה גם רבי נפתלי הירץ.

בשנת תרמ"ו החליט לקיים בגופו מצוות
ישוב ארץ ישראל. לקח עמו את בנו הצעיר
ונדד אתו כשנתיים ברגל, עד שהגיעו לנמל
טרייסט ומשם הפליגו ארצה. הוא רק עלה על
סיפון האניה וכבר התחיל לעשות הכנות לקבלת
פני הארץ, מרחוק הריח את ריחה של הארץ
הקדושה והתחיל לדבר רק בלשון הקודש. אם כי
גם בחוץ לארץ לא היה עובר ד' אמות בלי לעסוק
בתורה, הרי בעלותו ארצה הקפיד ביתר שאת שלא
יפסיק אף לרגע מלמודיו, ואותם הרגעים שהיה
מדבר שלא בדברי תורה היה נזהר רק בלשון
הקודש, שעל ידי כך יחשבו גם הם ליותר מאשר
דברי חולין סתם.

הוא השתתף בגאולת אדמת מצפה שמואל'
שע"י ירושלים. נפטר בה בשנת תרנ"ב כשהוא בן
שבעים ושנים שנה (הסת"ס ותלמידיו עמוד 113)

הגאון רבי יוחנן צבי ב"ר מרדכי שלאנק זצוק"ל

רבי יוחנן צבי נולד בשנת תקע"ה. בשנת
תקצ"ח פנה הגאון רבי שלמה הירשל אב"ד לונדון
(בן הגאון רבי בני הכרם אב"ד ברלין) לחתם סופר בבקשה
לבחור עבורו בחור מבחירי תלמידיו בעד נכדתו,
ותנאי היה בדבר שהזוג יעלה לירושלים ושם
ינשאו ושם ידורו. החתם סופר שם עינו בתלמידו
רבי יוחנן צבי.

בירושלים הרבה רבי יוחנן צבי לעסוק
בצרכי צבור. היה גבאי של בית הכנסת בחורבת
רבי יהודה החסיד, וממסדי תלמוד תורה וישיבת
עץ חיים'. כיליד גרמניה עמד בראש כולל הו"ד
(כולל דויטשלאנד), והיה בועד בנין בתי מחסה, וגם בין
מיסדי המוסד "בקר חולים" לא נפקד מקומו.

פעם בערב יוהכ"פ כשגשג לאכול את הסעודה
המפסקת, נודע לו שאחד הערבים התחיל לבנות
את ביתו על חלקה של יהודי, מיד עזב את שולחנו
ומהר למקום המעשה, ונתעכב שם עד שהצליח
לסדר את הדבר, ומשם בא הישר לבית הכנסת
כפנים צוהלות משמחה על שזכה להציל נחלת
ישראל. נפטר בשנת תרמ"ד (הסת"ס ותלמידיו עמוד 85).

[ו]

היבור ספרים על מצות ארץ ישראל*

[*] כתב מרן הגאון הנצי"ב זיע"א (במאמר "אחיית כנראשית" הנדפס בראש ספר "ילקוט ארץ ישראל"):

"... ועלינו להעיר ולהפח רוח אהבת הארץ, ולמלא אחר רצון ה' בכל אופן שיוזמן לפנינו, אם בפעולה חומרית, בעבודת
האדמה או בחרושת המעשה או במסחר, אם בפעולה רוחנית היינו הדפסת ספרים מועילים לענין השגב".

הגאון רבי אברהם שאג צובנר זצוק"ל

רבי אברהם נולד בעיר גלגוצ' [פריי-שטעט] שבסלובקיה, ביום ד' אייר שנת תקס"א. בעודו צעיר ורך בשנים נתפרסם כלמדן מופלג, ורבו בעל החתם סופר העיד עליו ש"עשרים פרסאות סביב פרשבורג לא נמצא תלמיד חכם כמותו". מקום רבנותו הראשון היה בטשעסטא [שאטעלסדורף] ומשם נתקבל לקהלת קוברסדורף, אחת מ'שבוע הקהלות' שבאונגריה.

בספרו "דרשות הרא"ש" מוצאים אנו ביטויים המבטאים את גודל תשוקתו וכמיהתו לארץ הקודש.

עלה לארץ ישראל בגיל שבעים בשנת תרל"א ונפטר בה בשנת תרל"ו, השאיר אחריו חדושי תורה רבים ודרשות בכתב יד, מהם יצאו לאור ספר שו"ת 'אהל אברהם' ו'דרשות הרא"ש' (כת"ס ותלמודיו עמוד 108).

הגאון רבי ישראל זאב הורוביץ זצוק"ל

רבי ישראל זאב שמש אב"ד במשך ארבעים שנה בעיר אויהעל שבאונגריה, תחת רבנותם של הגה"ק רבי משה טיטלבוים בעהמ"ח שו"ת "השיב משה" ורבי ירמיה לב.

עלה לארץ ישראל בה' מרחשון שנת תרט"ז והיה היחידי בין תלמידי החתם סופר שלא התישב בירושלים. לבו נמשך לטבריה, כאשר אמו שעלתה לפניו ישבה בטבריה ושם היתה מנוחתה כבוד, וגם כי נמשך אחר עדת החסידים שהתיישבו ברובם שם. בטבריה פתח ישיבה ובית מדרש והרכיץ בהם תורה חמש שנים.

כאשר החליט לעזוב את כסא רבנותו באויהעל ולעלות לארץ הקודש השתדל לעשות פומבי לדבר. הוא רצה שעליתו תשמש דוגמא ומופת לאחרים. ולכן חיבר גם את ספריו 'ארץ המדה' ו'נחלה לישראל' העוסקים בשבחה של ארץ ישראל. נפטר ביום י"ז סיון שנת תרכ"א (כת"ס ותלמודיו עמוד 91).

[ז]

תורת החת"ס - חייבה לעלות לירושלים

לחוץ לארץ, מאז דרכה כף רגלו על אדמת הקודש. באחד ממכתביו לחוץ לארץ מדגיש הוא את העובדה הזאת, ומיחס במפורש את סבת עליתו ארצה לזכותו של רבו. ואלה דבריו:

...ואני תלמידו של רבנו הקדוש מאור הגולה רבי משה סופר ז"ל שתורתו הקדושה נטעה בלבבי החובה לעלות לירושלים, והנני בתוכה משנת "עומדות היו רגלינו בשערין ירושלים", והשי"ת נתן לי כח לסבול ולא לנסוע לחו"ל, ואני הולך בדרכי השי"ת כמו שלמדתי אותם מרבנו החת"ס ז"ל."

שלשת חתניו היו מחכמי ירושלים, ה"ה: הגאון רבי משה נחום ולנשטיין תלמיד הכת"ס, שהיה אחר כך רב"ד העיר, הגאון רבי יוסף בנימין שימענוביץ ראש השוחטים, גם הוא

הגאון רבי שמעון ב"ר אברהם דייטש זצוק"ל

רבי שמעון [אחיו של הגאון הצדיק רבי אהרן דוד דייטש אב"ד דיארמאט, בעל ספר 'גורן דוד'] נולד ברוידיניץ [בוהמיה]. למד תורה אצל מרן החתם סופר זצוק"ל ודבק בו בכל דרכיו. אחרי פטירת מרן זצוק"ל המשיך ללמוד אצל בנו הכתב סופר. בשנת תר"ב, כשהוא בגיל צעיר מאד עלה לירושלים.

רבי שמעון השתתף ביסוד כולל אונגורן והיה אחד מן הממונים הראשונים עליו. היה ידוע בירושלים בשם 'רבי שמעון מפרשבורג' ונחשב לאחד מחכמי ירושלים המופלגים.

כיתר חבריו התפאר גם הוא בזה שלא יצא

נפטרו בשנת תרל"ח, והשאיר אחריו כמה ספרים בכתב יד, וביניהם קונטרס 'דרש לציון' על עיני ירושלים (תולדות חכמי ירושלים חלק ג עמוד 273).

מת למידי הכתב סופר, ורבי וואלף אביו של הגאון רבי אברהם אהרן פראג.

[ה]

תלמידים נוספים - עולי ובוני ירושלים וארה"ק

המופלא ומופלאג". עלה לירושלים בשנת תרי"ח ובה נפטר (שם"ג לארץ כגור מפרכת ז' אויט ט"ז).

הגאון רבי משה יצחק דנציגר (רוזנטאל) זצוק"ל

רבי משה יצחק נולד בשייבוב בסמוך לדנציג בשנת תקע"ח לערך. הוא למד בפרשבורג בשיבת מרן ה'חתם סופר' זצוק"ל ביחד עם הגאון רבי פיבל פלאוט האב"ד בשוראן, בעל "לקוטי חבר בן חיים". עלה לארץ ישראל בשנת תקצ"ה בעודו פנוי ונשא אשה בירושלים. נפטר בשנת תרכ"ח (כחמ"ס ותלמידיו עמוד 81).

הגאון רבי שלמה ליברט זצוק"ל

רבי שלמה נולד בראטיבור שליד ברסלאו שבגרמניה בשנת תקפ"ד. במשך כשנתיים למד בשיבת מרן ה'חתם סופר' בפרשבורג. אם כי היה בן למשפחה אמידה למד לפני עליתו ארצה מלאכת כריכת ספרים כדי שיוכל להתפרנס בארץ הקודש מיגיע כפיו. בשנת תר"ט עלה לארץ, עסק בצרכי צבור וביחוד היה עסקן בכולל הו"ד של עולי גרמניה (הגאון ששכח עמוד 165).

הגאון רבי זעליג לייב פעפער זצוק"ל

רבי זעליג לייב כיהן כאב"ד גוואגרוש. בשו"ת חתם ספר אורח חיים (פי"ג) מתארו מרן "תלמידי

חיים פרידמן מצאצאי ה'חתם סופר' זיע"א

תורמים ומשתתפים!

קוראים יקרים, ככל שחולף הזמן ומתרבים הקוראים, וככל שעולה וגוברת הדרישה לפעילות נוספת בהיות אגודת 'קדושת ציון' הגוף היחיד כיום שמייצג את דרישת ציון על טהרת הקודש בזירה הציבורית, כך הולך ונעשה כבד המשא המוטל על העוסקים במלאכה. העול הכספי גם הוא עולה בהתאם, ולשם כך אנו פונים אליכם הקוראים הנאמנים אשר מכירים בערכה של מלאכת הקודש.

[1] באמצעות העברה בנקאית

[2] באמצעות כרטיס אשראי

באמצעות פניה לכתובת הדוא"ל
QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM

דרך 'קהילות' או 'דריים פלוס'

לחשבון עמותת קדושת ציון
בנק: 20 (מרחי) סניף: 459 (העיר העתיקה)
חשבון: 109491

כדי לבסס את פעילות האגודה ובעיקר את הוצאת העלון באופן יציב, אנו זקוקים בעיקר להוראות קבע, אשר מאפשרות תכנון לטווח ארוך. המעוניין לתרום הוראת קבע יוכל לעשות זאת באמצעות כרטיס אשראי באחת הדרכים האמורות או באמצעות פניה לכתובת הדוא"ל הנ"ל לשם קבלת פרטים לצורך חתימה על הוראת קבע בנקאית או מתן צ'ק פטור ממס.

079-5383396 ☎ @ 077-3180775 QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM

יום טוב של ארץ ישראל

הרב שמואל קרלינסקי

מה נשתנה פרי מירק

הנה יש לשאול - מה נשתנה ראש השנה לאילנות, שנוהגים ישראל לאכול פירות ארץ ישראל, להראות שבחה של הארץ, והוא יום של שמחה והודאה לנוחליה, אוהביה ומצפיה של ארץ חמדה. לעומת זאת בראש השנה לירקות נשוא כא' תשרין, אין נוהגים לאכול ירקות ולשמוח בשמחת ארץ ישראל?

מצאנו, שרוב שבחה של ארץ ישראל על פרות האילן נאמר, ככתוב (דברים ח ט): "אַרְץ חֲשֵׁה וּשְׁעָרָה וְגִפְנָן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן, אֲרֵץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ" - הרי שבחה של ארץ ישראל בשני מיני דגן וחמשה מיני פרות האילן.

לעומת זאת, ארץ מצרים השתבחה בירקות, ככתוב (דברים יא י) - "כִּי הָאֲרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה בָא שְׂמָה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כָאֲרֶץ מִצְרַיִם הוּא אֲשֶׁר יֵצְאֲתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת זְרַעְךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלֶךָ פָּגוּ הַיְרֵק". (וכן במדבר יא, ט) - "זָכַרְנוּ אֶת הַדְּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנַם אֶת הַקֶּשָׂאִים וְאֶת הָאֶבְטָחִים וְאֶת הַחֲצִיר וְאֶת הַבְּצָלִים וְאֶת הַשּׁוּמִים". (וכן מצאנו ברש"י (בראשית יג י) - "כִּגְן ה' - לאילנות, כארץ מצרים - לזרעים".

גם בתחילת הבריאה, שם ה' את האדם בגן עדן, ואמר לו הקב"ה - "מכל עץ הגן אכל תאכל" (בראשית ג טו). ובגן עדן היה מאכלו רק פרי העץ, כדכתיב "ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם... ויצמח ה' אלהים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ועץ החיים... (טו ב טז), ולא נזכר כלל שנזרעו בגן עדן מיני ירקות ועשבים.

הרה"ק רבי דוד בידרמן זי"ע היה בווער בשולחנו הטהור ביום ט"ו בשבט, והיה מתלהב באמרו כי הנה היום הוא יו"ט של 'ארץ ישראל'. העידו, כי לא הייתה אצלו התלהבות במשך השנה כהתלהבותו בשולחנו זה אחת בשנה, והיה חוזר ואומר שוב ושוב 'אין ארץ ישראל' דיגער יום טוב'.

מצאנו, שרוב שבחה של ארץ ישראל על פרות האילן נאמר... נתבונן ונראה שבפירות ניתן לראות את האהבה והחיבה שיש להקב"ה כלפי ברואיו, הרבה יותר מאשר בירקות. ויש בזה כמה מעלות נפלאות שיש בפירות לעומת הירקות

בשנת תרע"ו התפשטה מחלת ה'טיפוס' ברחבי ירושלים של מעלה. מחלה זו הייתה נוראה ביותר, והייתה מביאה חולשה רבה על האדם עד שהיה נופל ומת ל"ע, ולא עוד אלא שמחלה ממארת זו הייתה 'מדבקת' את כל הבא במגע עם החולה. באותה שנה בט"ו בשבט ישב רבי דוד בלבת אש ובצהלה רבה כשעל שולחנו היו ערוכים פירות רבים

מטוב הארץ, אלא שלא היו כמעט משתתפים באותו טיש, מאחר שהמחלה הכתה בעם ורבים חללים הפילה. באמצע עריכת השולחן פרץ אל תוככי ביהמ"ד ילד רך בשנים, ניגש אל הרבי בעודו מיילל מרה, כי אביו ואמו לקו שניהם במחלה הנוראה והינם שוכבים שרועים על רצפת הבית ואין מי שיטפל בהם ויעתיר עבורם. קם רבי דוד ממקומו בסערת נפש וזעק 'הייליגער באשפעער, וכי אפשר להשבית את שמחתי ביום זה'. לאחר מכן פנה אל הילד, נתן בידו פרי מעל השולחן, וציווהו שיתן לאביו שיאכל מזה הפרי בציווי הרבי, ויאמר לאביו ולאמו בשמו, שעוד יזכו לראות ממנו פירות ופירות פירותיהן, ואכן שניהם הבריאו וזכו לראות בני בניו מזה הבן.

הדעת, ואילו פירות האדמה אין טעמם מודגש כל כך, ואינם באים לתענוג וללפתן.

ה. פירות העץ – רובם ראויים מיד לאכילה, ואין צורך לבשל ולטרוח בהכנת פירות אלו, אלא תיכף בליקטתם מן האילן יכול לאכלם. ואילו פירות האדמה – ברובם אין דרכם לאכלם חי, אלא צריך לטרוח בבישול והכנה, כדי שיהיה ראוי ועשוי לאכילת האדם.

ו. פירות האילן – יש להם מראה נאה והם נחמדים למראה, בעלי גוונים הדורים משמחי נפש. וכל צורת גידולם נאה ומשמח ומשעשע נפש ולב. וצביון נאה זה מתבטא הן במראה החיצוני (כמו באשכולות ענבים) והן בחלוקה הפנימית שבפרי (כמו ברימונים ופירות הדר). גם האילנות בעצמם יש בהם נוי, כדכתיב – 'ויצמח... כל עץ נחמד למראה' (בראשית 3 ט), לעומת פירות האדמה והירקות, שרובם פשוטים למראה, אין בהם גוון מיוחד, אין להם לא צורה ולא תואר.

ז. רוב פירות האילנות יש להם ריח וניחוח נפלא, כפי שאמרו בגמ' (תענית 27:) על הפסוק "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'" (בראשית 3 ט) – כריח שדה של תפוחים. הריח בפירות הוא 'דבר שהנשמה נהנית בו', והוא תוספת ועילוי בפרי. חכמים תיקנו לזה ברכה מיוחדת – 'הנותן ריח טוב בפירות', וזאת משום שהיא מעלה מיוחדת בפירות, שאין הריח בא בפירות רק להריח בו כשאר מיני עצי ועשבי בשמים, אלא הריח הטוב בפירות בא כדי להוסיף שבח באכילתן. לעומת זאת, פירות האדמה והירקות – ברובם אין בהם ניחוח וריח.

ח. עוד מצינו מעלה נפלאה באילנות, שיש להם צל. גם זו מעלה באכילת הפירות – שיש באילן כבר מקום מוכן לאכילת הפירות הלוקט ירקות, לעומת זאת, יושב בשדה בבקעה, ועליו לבקש צל וסוכה לאכול בה. אבל הלוקח פרי מן האילן – יש לו באילן עצמו מקום מוסתר וצל לשבת ולאכול מיד את הפירות כראוי לאדם, כמו שכתוב (ש"א 2: 3) – 'כתפוח בעצי היער... בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכיי'.

בסוגית הגמ' בסנהדרין צח. הדנה בשאלה האם הגאולה תלויה בתשובה או שהיא יכולה לבוא אפילו בלא תשובה, מסיימת הגמ' – "ואמר רבי אבא – אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר 'אתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא' (ויחזקאל 40 ט)". כוונת הגמרא לומר, שכאשר תראה את ארץ ישראל נותנת פירותיה, דע לך כי הגיע קץ הגאולה. גם כאן רואים את הסימן לגאולת ישראל, שאנו בחסדי ה' זוכים לראות באופן מגולה ביותר, והם הפירות של ארץ ישראל.

פירות היְלֻוִים

נתבונן ונראה שבפירות ניתן לראות את האהבה והחיבה שיש להקב"ה כלפי בראיו, הרבה יותר מאשר בירקות. ויש בזה כמה מעלות נפלאות שיש בפירות לעומת הירקות.

א. ההבדל המרכזי, שהוא הקובע להלכה מהו אילן, הוא מה שהאילן הוא **הטבה קבועה וקיימת לשנים הרבה**. ונטוע פעם אחת, ויש לו פרי בכל שנה ושנה. ואינו כזרעים ותבואה אשר אחר שלקט ואכל, עליו לעמול ולזרוע שוב כדי לזכות בפרי חדש לשנה הבאה.

ב. עוד מעלה ניכרת לאילן, והוא הגובה, אשר פירות האילן הם בגובה האדם ומותאמים ללקיחת האדם בלא לשחות. **בכך עשה עמו הבורא יתברך חסד, רק פושט ידיו ואוכל**. ואילו פירות האדמה והירק, צמיחתם בקרקע או סמוך לה, ועל האדם לטרוח ולהשפיל גופו, בכדי ללקטם. ואופן גידול זה מותאם יותר לאכילת הבהמה, אשר פניה מוטות בארץ לבקש מאכלה.

ג. חסד נוסף יש בפירות האילן, שהם נקיים מזהמת האדמה, והם מכובדים לאכילת האדם. ואילו פירות האדמה מתפלשים בעפר ואדמה ואינם מכובדים וחשובים בצורתם זו לאכילת האדם, ועליו לטרוח ולנקותם לפני אכילתו.

ד. פירות העץ הם מלאי טעם ועריבות, ומביאים את האדם לשלווה והרחבת

מהו ט"ו בשבט?

הופיע ויצא לאור הקונטרס הנפלא "פירות הילולים"
והוא פתיחת שער להבנת תוכנו ומעלתו של יום ט"ו בשבט.

בחוברת פרקים מיוחדים
על מקורות המנהג
וסדר אכילת הפירות
במחיצת גדולי הדורות.
ובנוסף פרק מיוחד
שכולו התבוננות
ב"חסד המופלג של הפירות"
עם חידון מיוחד
"בחסדי פלאי הפירות"...
הספר שזור במאמרים
אמרות וסיפורים מדהימים
מגדולי ישראל.

קסת עמוד ועיצוב

ניתן לקנות את החוברת:
• בחנויות הספרים המובחרות
• בעמדות 'לעולם אודך' ברחבי הארץ.

לעמדה הקרובה לביתך ניתן להתקשר לטלמסר (22) 079-5420539 או 055-6785647.

כך גם לענייננו, הירקות אינם מגלים את החיבה היתרה שיש לבורא עולם כלפי ברואיו באותה מידה כמו הפירות, שכן הם חיוניים לחיי האדם. אולם פירות האילן מגלים על אהבה וחיבה זו, הם מהווים את הסימן לגאולת ישראל, כאשר יוצאים פירות מהארץ מתגלה שעם ישראל התחיל להתקשר עם הקב"ה, ההתקשרות עם הקב"ה מתבטאת בפירות הארץ, הפירות הגשמיים מוכיחים על הפנימיות, שהתחילה לפרוח בארץ.

כשם שנאמר בגמרא,
שבתקופה בה ארץ ישראל תתחיל לתת פירותיה, יהיה זה סימן לעם סגולה על גילוי אהבתו של בורא עולם שחפץ לגואלם - כך גם בתאריך בשנה בה ארץ ישראל מתחילה לתת פירותיה, מתגלה ומתעוררת בעולם אהבתו של בורא עולם לעמו ישראל. לכן ראוי לעם ישראל לעשות ביום

זה חג מיוחד - יום טוב של ארץ ישראל, לאכול ולהתבונן באהבה הנפלאה והיקרה שרוחש בורא עולם כלפי בניו חביביו. קל וחומר בדורנו, שזוכים לשני הדברים יחדיו - א. תקופה בה הארץ לא רק מתחילה לתת פירותיה, אלא היא מלאה פירות נפלאים ויפים בצורה נפלאה ביותר. היום ארץ ישראל היא ארץ הברכה. הענבים שהיא מגדלת הופכים ליין שאין שני לו בעולם. התמרים הגדולים והמתוקים שגדלים במי מלח בכקעת הירדן הם מן הטובים בעולם ומייצאים אותם למדינות שונות. מתקיים בנו הפסוק (דברים פרק ז, יג): "וְאֶהְרֶךְ וּבִרְכֶךָ וְהִרְבֶּךָ וּבִרְכֶךָ פְּרִי בְטֶנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ דִּגְנֶךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שֶׁגֶר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנֶךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְתֶת לְךָ". ב. תאריך בשנה בה הארץ מתחילה לפרוח ולתת פירות לבניה. ודאי שעלינו לשמוח ביום ט"ו שבשט - לפאר, לשבח ולהודות למלך מלכי המלכים שזכינו לכך נואולי זו הסיבה שבגללה מנהג אכילת הפירות התעורר בארבע מאות השנים האחרונות, מאז החלה ההתעוררות לבנות ארצנו הקדושה].

גם היום בארץ ישראל אנו רואים בחקלאות תופעה מעניינת - את הפירות מגדלים בעיקר יהודים, בעוד שאת הירקות מגדלים גם הרבה נכרים.

י. "וְכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶם כָּל עֵץ מֵאֲכַל" (ויקרא יט כג) - מצווה לטעת אילנות בארץ ישראל (כמוצא במדרש רבא וזכור החיים ע"ה). לעומת זאת, לא מצאנו מצווה לזרוע ירקות. וכן ביאר הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א (מוצא במתוק סאור - שבת קודש) באופן נפלא את הפסוק האמור באשת חיל - "זממה שדה ותקחהו מפרי כפיה נטעה כרם" (משלי לא טז). הוא שואל, מדוע לגבי שדה אומר הכתוב שהיא קונה ממקום אחר, ואילו לגבי כרם היא נוטעת בעצמה? ומשיב, שהמדרש אומר על הפסוק "כי תבוא אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל", שיש מצוות עשה לטעת עצים של מאכל בארץ ישראל, אבל לגבי תבואה לא מצאנו מצווה לזרוע. לכן לגבי שדה קנתה מוכן אבל כרם נטעה בעצמה.

פירות הארץ מגלים חיבה יתירה

בספר בני יששכר (לחג הסוכות) מובאת קושיית הקדמונים - שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל במדבר, והם המן, הבאר, וענני הכבוד. מדוע, א"כ, עושים זכר בחג הסוכות רק לענני הכבוד?

על כך הוא מביא את תשובת החיד"א - רק בענני הכבוד אנו רואים את החיבה היתרה שיש להקב"ה כלפי עם ישראל. זאת, מכיון שלחם ומים הם הכרחיים לחיי האדם, ונתינתם אינה מגלה על חיבה יתירה. ענני הכבוד, לעומת זאת, אינם הכרחיים, אלא הם תוספת טובה, הם מגלים על חיבה יתרה שנודעת להם לישראל, שהקיפם בענני כבוד.

היש'ה בקרבנו, אם אין? הרב יהודה אפשטיין

כאן טענה כללית שיש להתיחס אליה ביחס לחיי האומה, והיא שאנחנו - האזרחים הפשוטים - מטבע הדברים איננו מודעים לכל הנתונים אותם יודעים ראשי מערכת הבטחון, וממילא איננו מסוגלים לחוות דעה על המתרחש. תמיד יאמרו לנו פוליטיקאים וקצינים חמוריסבר, כי אי אפשר לגלות מה באמת עומד מאחורי ההחלטות, ואילו היינו יודעים - בוודאי היינו נוקטים אף אנו כפי שנוהגת המערכת בפועל.

בכדי לענות על טענה זו, עלינו לרדת לעומק תהליך קבלת ההחלטות על-ידי השלטון ולהבין מהיכן הוא נובע. הנתונים המדויקים, ללא ספק, מצויים בידי מקבלי ההחלטות, ולא בידי האומה כולה. אולם מלבד הנתונים היבשים, ישנה תפיסת עולם העומדת בבסיס הניתוח של הנתונים, והיא לעיתים קרובות קובעת את צורת ההנהגה בפועל יותר מכל נתון יבש.

בעקבות אותו ליל בלהות, בו נחתו מעל 500 ילדים על ערי הדרום, וממשלת ישראל הגיבה באפס מעשה, הסביר זאת ראש הממשלה בכך, שישנם נתונים הרחוקים מעיני הציבור, שרק ראשי מערכת הבטחון יודעים, ולכן יש לסמוך על שיקול דעתם והחלטותיהם. כדרכו אמר זאת בקול רציני ומשכנע, והעדר הנבער - גם הוא כדרכו - קנה את הסחורה. בסופו של דבר התברר, כי מדובר היה בחשיפת מנהרות הטרור בצפון. ראש הממשלה חשב משום מה, שאי אפשר לקיים שניהם, והעדיף להבליג בדרום ולחפש את המנהרות בצפון במקום לחסל את תשתית הטרור מעיקרה. כך נחתם פרק נוסף בתולדות ההבלגה הישראלית המבישה, אשר גבתה אלפי קרבנות במשך הדורות, עוד מלפני קום המדינה.

אולם מעבר למקרה המסוים הזה, מועלית

לנו, קהל יראי ה', ישנו גם כן הנחות יסוד הבונות צורת השיבה וקונספציות הבנויות על אותם יסודות. אנו רואים את ה' כמנווט ההיסטוריה, אנו רואים את הברית בין ה' לישראל כמרכז הבריאה ואת קיום הברית בצורתה המושלמת כהבאת הבריאה לתכליתה

המשך יום טוב של ארץ ישראל

על אחת כמה וכמה שזה בארץ ישראל, שאין דומה יופיה ליופי של חוץ לארץ, ורק אלו שעניינם להם רואים את יופיה של ארץ ישראל. כל דשא, כל עץ, כל פינה וכל אבן, כל מקום שאתה מביט, אתה נפגש עם 'הדור נאה זיו העולם'.

מתוך החוברת הנפלאה 'פירות הילולים' לט"ו בשבט - רעיונות נפלאים להתבוננות בחסדי הפירות. להשיג בחנויות הספרים ובעשרות תחנות בארץ. לפרטים: 055-6785647.

נסיים בדבריו הנפלאים של הגר"י סרנא זצוק"ל (ליוות יסאחל 6 עמ' 10) - אחת מההודאות בכרכת המזון הוא שהקב"ה זן את העולם ב'חן'. החן - היא צורת ההגשה. איך הקב"ה מגיש כל פרי ופרי ויפיו, כל מין ומין והדרו. יש פירות שזכו לשם "הדר" כי הם באמת הדורים ומרהיבי עין ומחולקים לחלקים מדודים והפרי מוכן לפני האדם עם טעמו הטוב, זוהי ההודאה על 'בחן'.

כבר לחורבן, והם ממשיכים באותה דרך. כנגד זה אמרו לו, כי ההפך הוא הנכון – "הדבר אשר דברת אלינו בשם ה' איננו שמעים אליך. כי עשה נעשה את כל הדבר אשר יצא מפינו לקטר למלכת השמים והסיך לה נסכים כאשר עשינו אנחנו ואבתינו מלכינו ושרינו בערי יהודה ובחצות ירושלים ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו. ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים והסך לה נסכים חסרנו כל ובחרב וברעב תמנו" (ירמיה מד ז-ט). העובדות אינן מבלבלות את אלו הנעולים על הנחות יסוד מוטעות.

על אחת כמה וכמה, שאנחנו – קהל יראי ה', הרואה את ה' כמנהיג הבריאה – מוטל עלינו להבין את הנתונים לאור המציאות ולאור כללי הבריאה המסורים בידינו מסיני דרך תורה שבכתב ושבעל-פה, וכפי שבארו לנו מאורי האומה. ראש הממשלה יכול לספר סיפורים שונים ומשונים על נתונים

סודיים שרק הוא יודע, אולם הוא אינו מגלה, כי מה שמניע אותו בסוף זה לא הנתונים, כי אם התפיסה. והתפיסה שאנחנו מאמינים בה היא כי ה' אכן בחר בעמו ושב להאיר אלינו פנים כפי שהוכח פעם אחר פעם במאתיים השנים האחרונות. כאשר היסודות הללו ברורים, שאר הדברים נובעים מאליהם. אם ה' אכן מנהיג את הבריאה והוא חפץ בישראל, אם הוא אכן עוזר לבוטחים עליו והוא רוצה שנקדש את שמו ברבים, אז ביכולתנו לסמוך עליו ולנקוט את כל אותן פעולות, אשר גמדים חסרי מעוף ונעדרי אמונה לעולם אינם מסוגלים לנקוט. אז נוכל להחיל על ארצנו כולה את שלטון התורה, לגרש את האויב מתוכה ולכונן את בית חיינו ותפארתנו על חורבות השיקוף הארור, שעומד כקוף בגרונה של האומה. ונזכה, ונחיה, ונראה... ■

לפני 45 שנה הייתה תפיסת יסוד – קונספציה בלע"ז – אשר גרסה כי מדינות ערב לא תעזנה לתקוף את ישראל, וגם אם כן – מוטב שישראל תספוג את המכה הראשונית ובלבד שהעולם לא יראה שאנחנו תקפנו ראשונים כפי שעשינו שש שנים קודם לכן במלחמת ששת הימים. אותה חשיבה אווילית גרמה למותם של אלפי חיילים וכמעט הביאה לקצה של המדינה היהודית. כך קובעות קונספציות שונות את המדיניות, והעובדות מתפרשות בהתאם לקונספציה, לא להפך.

לנו, קהל יראי ה', ישנן גם כן הנחות יסוד הבונות צורת חשיבה וקונספציות הבנויות על אותם יסודות. אנו רואים את ה' כמנווט ההיסטוריה, אנו רואים את הברית בין ה' לישראל כמרכז הבריאה ואת קיום הברית בצורתה המושלמת כהבאת הבריאה לתכליתה. כל המאורעות ההיסטוריים עומדים מבחינתנו כחלק מאותו תהליך מכוון מאת בורא עולם, אשר מחד מאפשר לנו את הבחירה החופשית בטוב ורע, ומאידך מוביל את העולם בכל מקרה לעבר תכליתו, כפי שביאר רבנו הרמח"ל ב'דעת תבונות' ובספרים רבים נוספים.

אינן צורך לומר, כי הנחות היסוד התורניות חלוקות לחלוטין על הקונספציות החילוניות של אלו אשר אינם רואים בבורא עולם כגורם בעל משמעות בסדר העולמי, שאינם רואים בו כישות ממשית כלל. תורת ה' וספרי הנביאים מלאים בתיאורים כיצד גורל עמנו נקבע בהתאם ליחס שלנו כלפי אותה ברית עם ה', ואינן כל ספק, כי אדם שאינו מאמין בהכרח יפרש את הדברים בצורה שונה. דוגמא מצוינת לכך מצויה לקראת סוף ספר ירמיהו. אחר שארית הפליטה לא שמעו בעצת הנביא וירדו מצרימה, הוכיח אותם על כך שהם מקטרים לעבודה זרה ושדבר זה גרם

תולדות העליות לארץ ישראל

הרב יעקב גליס

[הלק י']

את תשובות הרמב"ם במקורן הערכי ואף תרגם תשובה אחת ללשון הקודש. כן ראה את ספרו של רבי אברהם בן הרמב"ם (כתאב כפייס אלעאזרין - ספר המספיק לנעדי ס') בערבית.

אך ימי השלוה לא ארכו לו, ובהיותו במבחר שנותיו, כבן כ"ז, יצא לגולה יחד עם מגורשי ספרד, ובדרכו דרך הנדודים הגיע לטוניסיה, בדרך נלקח בשבי וסכנת טביעה ריחפה עליו. פרטים מדויקים על כך אינם ידועים. הוא הנציח אירועיו אלה באחד משיריו שירי השבת "ומתהומות הים העלייתי ומבור השבי הוצאתני". בעיר זו עמד בראש העדה יחד עם חברו הגאון רבי אברהם זכותא מחבר ספר היוחסין, אף הוא מפליטי ספרד.

גם בטוניסיה לא ארכו לו ימי המנוחה כי נפלה עליו אימת הספרדים שצרו אז על אפריקא הצפונית, ואחרי שישב בה שמונה עשרה שנה רצופות נטשה והלך לעיר טראבלוס, וממנה לעיר פטרס שביון, אולם בכל המקומות האלה לא ידע מנוח, הוא שאף להשתקע במקום תורה במקום בו יוכל להשתעשע עם תלמידי חכמים ולהתעלות בתורה וביראה.

בימים ההם דרך כוכבה של מצרים והגיע שמעה כמדינה שיש בה תורה, היו בה "כמה וכמה חכמים שלמים וכן רבים נגד פניהם נבונים, עוקרים היום וטוחנים זה בזה" (ש"ס ל"ב). במצרים ישב אז הרדב"ז ובית דינו שהיה בעיני ישראל כבית הדין הגדול שבלשכת הגזית, מבית דין זה יצאה תורה והוראה לעולם, רבי משה שם את פניו מצרימה. תחנתו הראשונה בדרך נדודיו לפני הגיעו לירושלם היתה מצרים, שמו הלך לפניו וחכמי מצרים ידעו כי האורח שהגיע אליהן הוא מגדולי התורה והיראה שבדור, והוא צורף לבית דינו של הרדב"ז, יהודי מצרים התיחסו אליו בכבוד רב, העריצוהו והעריכוהו ללא גבול.

עליית צפת

תנופה מכרעת בתולדות העליות לארץ ישראל הביאה עליית המגורשים מספרד בשנת רנ"ב. ואכן מחורבנה של ספרד נבנתה צפת ואחריה טבריה וכל ערי הגליל, בעקבות עליה זו הפכה צפת להיות מרכז לתורת הקבלה שהקרין מאורו על פני הגולה כולה.

ראשון לסוללי הדרך לארץ ישראל מיד אחרי הגירוש היה רבי משה ב"ר יצחק אלאשאקאר.

רבי משה נולד בשנת רכ"ח בעיר זמירה שבספרד לאביו רבי יצחק נצר למשפחה עתיקה ומיוחסת. למד תורה מפי הגאון הספרדי רבי שמואל ב"ר אברהם ולנסי בטולידא יחד עם רבי יעקב בן חביב.

נוסף על מה שלמד מפי רבו זה, למד רבות מפי ספרי חכמי ספרד שבימיו ושל אלו שקדמו לו "מדותי תרומות ממדותיהן של רבותי רבני ספרד, גדולי עולם הגבורים אשר מעולם המה עשוני ויכוננוני, העוקרים הרים וטוחנים זה בזה ומוציאין קמח מנופה בשלש עשרה נפה וחוששין לקמחם... לוחמים מלחמתה של תורה, לא היו לפני תלמידיהם שאת קול גוהה וקשה ובקול ענות חלושה מגעשיים האששים ומרעישים הסיפים הדפים והרעפים מכים הכפתורים ומחלישים הגבורים... ודברים יקום לעולם" (ש"ס כ"ג).

עוד בילדותו ניכר בו כי נוצר לגדולות "בעודי תינוק מורכב על כתפו של אבי - מספר הוא עצמו - הייתי יודע פרשת ערכין, ויודע מה בין 'לו' ו'לך' ו'להם' הסמוכים אצל דיבור" (סג). הוא קיים בעצמו "עשה לך רב - כלומר עשה בעצמך רב שתשתדל בלימוד כדי שתוציא הדבר לאור" (מדרש שמואל על פסוק). הוא ידע היטב לשון ערב ולמד

ההלכתיות. בדרך כלל אין הוא נוטה להחמיר ובכל כחו התאמץ למצוא צד היתר לעלובה שלא יחשך מאור עיניה ולא תיעגן לכל ימי חייה. וכשאחד הרבנים בדורו רצה להחמיר ללא יסוד מספיק כתב לו רבי משה "מתהלך על שבכה, כעוגה בלתי הפוכה וקשת דרוכה, בחימה שפוכה, ומלחמה ערוכה מול מערכה, והמעגנה ומחמיר עליו נאמר 'וחמורו יגיד לו' " (ש"ס קי"ג).

בסוף ספר תשובותיו (סציוויטס ש"ד) נדפסו כמה מפיוטי השגורים בפי יהודי המזרח, אחד השירים נדפסו בסידור יעב"ץ והוא מתחיל "אדון הכל וכל מכלכל - ולו הכל והוא יכול ונורא". מלבד תשובותיו כתב רבי משה גם פירוש לספר הטורים שקראו "גאון יעקב", ספר זה היה בכתב לעיני החיד"א וחכמים אחרים ולא נדפס עדיין. כן לא הגיע לידינו פירושו למסכת אבות ופירושו לרש"י על התורה. אך רבי שמואל בן אוזידא בספרו "מדרש שמואל" מזכירו פעמים רבות. את הכרעותיו בהלכה מזכיר מרן רבי יוסף קארו בספרו "כסף משנה" על הרמב"ם.

אחריו החלו עולים בזה אחר זה אבות ההלכה והקבלה בישראל מאז עד היום, ראשי גולת אריאל ומאורי הדורות.

בראש העולים עמדו הדמויות הבולטות שמן הראוי להזכירן במיוחד.

[א] רבי משה ב"ר יעקב קורדובירו [הרמ"ק]

נולד בשנת רפ"ב למשפחה ספרדית מיוחסת. אבותיו היו כנראה בני קורדובה שבספרד. היה תלמידו של רבי יוסף קארו בנגלה ונעשה אחר כך לאחד מדייני צפת. רבי יוסף קארו חיבב והוקיר את תלמידו זה. על אחד מפסקי הדין של רבי משה כתב מרן "לית דין צריך בשש והאי דיינא נחית

במצרים היה שקוד וטרוד בלמודיו ועסוק למעלה ראש בעניני עדתו כדיין ומורה צדק בקהלתו וכמשיב לקהלות רחוקות שפנו אליו כדיני תורה, סדרותיו היו גדולות, יש ולא היה לו זמן לקרוא אפילו מכתבים שנשלחו אליו (ש"ס כ"ד) ויש שהיה משיב לשואלים קצרות במקום שראוי היה להאריך "כי אין הענין מספיק" (ש"ס ט').

עוד בספרד שאף להגיע ליום בו יוכל לעלות לירושלם ולהשתקע בה, ובהיותו במצרים גמלה בלבו ההחלטה והוא החל להתכונן לנסיעה. אף כי לא מעט היו הקשיים שנצטבו בדרכו. **עוד בהיותו דיין ושופט במצרים - עלה מדי פעם בפעם "לחונן חרבות עפרות ירושלם"** (תשובות סל"ג"ח דף ט"ח), ובסוף ימיו עלה לארץ ישראל והתישב בצפת, אך כעבור זמן מה עבר לירושלם וקבע בה את מושבו.

על פי בקשת כולל הספרדים יצא בשליחות מצוה לערי טורקיה, אך מקץ שנה לצאתו הוא חזר לירושלם ואינו יוצא ממנה עד יום פטירתו.

רבי משה עמד בקשרים עם כמה מחכמי דורו שהעריכו אותו עד למאד, תשובותיו נשלחו לקרפו, שלוניקי, צפת, קושטא, טוניסיה, קנדיה, פטרס ועוד. בין הפונים אליו אנו מוצאים את רבי דוד הכהן מקרופו, רבי שמואל בן צדוק ורבי לוי בן חביב, ואף זקן גדולי הדור רבי אליהו מזרחי (ס"ה). בתשובות מהר"ם פאדובה הוא כותב (כ"ח): "שפתים ישק משיב דברים נכוחים... האלוף ה"ה כמוהר"ר משה אלאשאקר שלום למר ולתורתו אשריך שאתה בירושלם ומצודתך פרושה בעיר קנדיה". תשובותיו הרבות כונסו בספר "שאלות ותשובות מהר"ם אלאשאקר".

בחלק גדול מתשובותיו הוא מטפל בבעיות עגונות, מסיבות הזמן הגירושים הגזירות והפורענויות הגדולות שנתכו על ראש יהודי ספרד - גרמו לכך שנשים רבות נותקו מבעליהן מבלי לדעת לאן נעלמו. שאלות רבות של עגונות הופנו אז אליו והוא עמל ויגע להסיק את המסקנות

וראו אותו כיחיד בדורו. כשבא האריז"ל לצפת, שמע לקח מפיו וכבדהו מאד, ואף קרא לו "מורנו ורבנו", ברם אחרי פטירתו תפסה שיטת האריז"ל בקבלה את מקום שיטת הרמ"ק, וגדולי המקובלים קבעו ששיטת הרמ"ק היא הפרוודור לשיטת האר"י שהיא הטרקלין.

על תלמידיו נמנים רבי אליהו די ווידאש, רבי שמואל גאליקו, רבי אברהם גלאנטי, רבי מרדכי דאטו, רבי אברהם מימון [מחבר "א' מסתתרו"], רבי משה רומי ורבי מנחם עזרה מפאנו.

כאשר הגיע שמה של תורת הרמ"ק למצרים בה ישב האריז"ל והגה בתורת הקבלה, מיהר לעלות לצפת. הוא הספיק כמה חדשים ללמוד במחיצתו של רבי משה [כי רבי משה נפטר חדשים ספורים לאחר עלייתו של האריז"ל].

ביום ד' כ"ג בתמוז ש"ל נפטר רבי משה והוא בן ארבעים ושמונה שנה, הספידו רבי יוסף קארו שקרא "כאן גנוז ארון התורה". האר"י שהיה בין המלווים ראה "תרי עמודי דנהורי מלווים אותו לפני המטה". רבי חיים וויטל אמר עליו שרוחו של זכריה הנביא נתגלגל בו.

לעומקא דדינא, וכל כי האי מילי מעלייתא לימרו משמיה, ויקייים בו מקרא שכתוב: 'בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני' " (א'בקה רובל' 5"ב).

בהיותו כבן עשרים הושפע על ידי אחי אשתו המקובל רבי שלמה אלקבץ ללמוד חכמת הקבלה. רבי שלמה עמד אז בראש ישיבה גדולה ללמודי הקבלה, בצפת. וגיסו הצעיר נעשה לתלמידו. רבי משה כותב עליו: "עיר וקדיש מן שמיא נחית מורי ורבי המקובל האלקי החכם..." (הסכמה פ'דס). הוא היה מבקר בשיעוריו ונעשה כרוך אחריו. לימים יצא יחד אתו לשדות להשתטח על קברות הצדיקים [גירושין] בלשון המקובלים] בפגישות אלו - בהן היו משתתפים עוד תלמידים - היו לומדים יחד בתורת הקבלה ומחדשים בה. רבי משה רשם את כל השיחות האלה בספר "הגירושין" שלו. חיבר "אור יקר" על הזוהר, "פרדס רימונים", "שעור קומה", "אור נערב", "זבחי שלמים", "עבודה תמה", "פלח הרימון", "תפלה למשה", "תומר דבורה".

עד בואו של האר"י ז"ל לצפת נחשב רבי משה לגדול המקובלים ודבריו נתקבלו אצל כל המקובלים כמוסמכים ביותר. אנשי צפת העריצוהו

מבצע "שרי המאה" של אגודת "קדושת ציון"

שיהיה רכז מתוך בני הישיבה. אלו אשר עד כה היו מקבלים כמויות לחלק ימישכו לקבל כסדרן.

בשמחה רבה עלינו להודיע, כי גם בחודש האחרון הצטרפו רבים למבצע ונתנו למאמץ החלוקה, דבר שהקל עלינו עד מאד ואפשר הפצה איכותית יותר. אנו זקוקים עדיין לאנשים נוספים בערים השונות, וביחוד בבני ברק ובקרית ספר, וביתר שאת - לבחורים בישיבות הקדושות, אשר יפיצו בקרב חבריהם ובאזורים הסמוכים ליישיבה.

על־מנת להרשם למבצע ובכל ענייני ההפצה ניתן להתקשר למספר 052-7137627

או לשלוח הודעה בכתובת המייל

hagai3297@gmail.com

בברכה ובתודה, מחלקת ההפצה,

אגודת "קדושת ציון"

או אחר. במסגרת זו, ככוונתנו למנות "שרי מאה" - אנשים האחראים על הפצת מאה עלונים בעשרה בתי כנסת במוצע. כל שר מאה יקבל מידיו את העלונים לביתו, והוא יהיה האחראי להפצתו באזור מגוריו בצורה הטובה והיעילה ביותר לפי הבנתו והכרתו את המקום בו הוא מחלק. אחר שזכינו להכיר את התומכים הרבים ברחבי הארץ, בטוחנו, שיהיו רבים מאד אשר ירצו ליטול חלק במאמץ. שימו לב - מדובר בדבר שאינו מעל ליכולתו של אדם רגיל - להפיץ בעשרה בתי־כנסת אחת לחודש. מי שכמות זו קשה עליו, או שאין כל־כך הרבה בתי כנסת וישיבות באזור מגוריו, יכול לקחת גם סכום קטן יותר, ומי שנדבה ורוחו ומקום מגוריו התברך במקומות תפילה רבים - יכול אף לקחת יותר. כל שצריך לעשות הוא ליצור קשר אתנו, ולומר באיזה מקום ובאיילו בתי כנסת או ישיבות ככוונתכם לחלק. כמובן, שבישיבות עצמן מוטב

קוראים יקרים! מזה כבר שלוש שנים שאגודת "קדושת ציון" עושה כמיטב יכולתה להביא את המסר שכה יקר לכולנו לידיעתו של כלל הציבור. הדבר דורש מאתנו מאמץ רב, ממון רב וסיעתא דשמיא גדולה. כידוע לכל, ישנה גם תופעה בשולי המחנה, של כאלו אשר אין יכולתם להתמודד ברמה התורנית וההלכתית ועל־כן הם עושים ככל יכולתם להעלים את העלונים מבתי הכנסת והישיבות. תופעה זו מחייבת אותנו לפעול ביתר חכמה במעורר ההפצה על־מנת לסכל את מזימתם של אלו. אחר שנסינו שיטות שונות לחלוקה, אשר היו כרוכות בהשקעה רבה, הן פיזית והן ממונית, העננו למסקנה, ולפיה הדרך הטובה ביותר להפצת העלון היא כאשר אתם - הקוראים הנאמנים והמאמינים בדרכו של העלון - תשלחו חלק ממישי בהפצת העלון. כך, כנראה, רצונו של בורא עולם, שמלאכה נכבדה זו תושל על כלל הציבור ולא על־ידי איש מקצוע זה

גאולתן של ישראל הרב מנשה בן-יוסף

יד רומא הרשעה, היו מצבים שהמקדש חולל, הכהנים נשחטו בעבודתם והלויים בדוכנם, דם ישראל נשפך כמים ע"י הורדוס ובניו וע"י הנציבים הרומאים המרושעים, חוט השני כבר לא הפך ללבן בסופה של תקופה זו, ואעפ"כ ברור לכל בר בי רב, כי הדין, ולפיו אסור ליפנות ביהודה מזרח ומערב שהוא אחד מ"ד רק בזמן שהשכינה שורה (ברכות סא:) נהג בכל תקופה קשה זו, עד היום בו החריבה מלכות הרשעה את המקדש. זאת, משום שמושג 'זמן שהשכינה שורה' - הגדרתו ההלכתית היא כל זמן שביהמ"ק קיים בפועל.

ואין כאן נידון הלכתי בלבד, שהרי ההלכה מיוסדת היא על רעיון ותוכן פנימי, ואם הדין אומר שבזמן שביית המקדש קיים אזי מחויבים יותר בקדושת המקום, ממנו נלמד כי יש תוכן ופנימיות מוכרחת במה שהמקדש קיים, ולא דווקא אם ניכר גילוי השכינה או אינו ניכר.

דוגמא לזה, יום השבת שענינו יום קדוש לה', יום אות בין ישראל לאלהיהם, והכל יודעים שתוכנו של היום ותוכנה של הקדושה היא מרגע שקיעת החמה של ליל שבת ועד צאת הכוכבים של מוצאי שבת, בלא שום שייכות לשאלה האם מרגיש אי מי את קדושת השבת ורוממותה.

והארכתי בדברים פשוטים, אלא שמהם נלמד כי כשם שהמושג 'זמן שביהמ"ק קיים' תלוי בבנינו של המקדש בפועל, כן כלל המושגים גלות וגאולה, על כל השלכותיהם ההלכתיות וההשקפתיות, תלויים בענינים מוגדרים, ולא בשאלה אם יש הסתר פנים או גילוי, אם יש צרות או לא, וכיוצא בשאלות כאלו, שכן כל אלו אינם אלא תוצאות ממצבי הגלות והגאולה, ואינם ההגדרה העצמית של מצבים אלו.

אמרתי אבואה במגילת ספר, לברר ולהעמיד עניני הגלות והגאולה מה הן, והדברים פשוטים בכללם אך מורכבים בפרטיהם, ומסתעפים לסוגיות רבות בהלכה ובאגדה, ואבארם כאשר תשיג ידי בעזרת צור ישראל וגואלו.

ומתחילה אקדים הקדמה קצרה, בה אודיע מה כוונתי לבאר בענין הגלות והגאולה.

הנה יהיו שיאמרו, כי גלות עניינה הסתר פני ה', והעדר גילוי השגחתו בעולם, והגאולה היא הופעת השגחתו וגילוי פניו. ואמנם נכון הדבר, שבזמן הגלות ישנו הסתר פנים, ובזמן הגאולה ישנו גילוי פנים, ויותר מכך - כל תקותנו לגאולה היא למען נבוא אל הדבקות והארת הפנים שבאה בעקבות הגאולה. ועם זאת, אין זה הגדרת המצב עצמו, אלא אלו התוצאות הבאות בעקבות הגלות ובעקבות הגאולה.

נדון לשם משל במושג 'זמן הבית' נובהמשך א"י יתבאר האם מושג זה הוא כלל כל מושג הגלות והגאולה. ברור מחד, שענינו של ביהמ"ק הוא מקום גילוי שכינתו ית' לישראל. אך מאידך ברור ג"כ, כי הדינים שנאמרו על הזמן שביהמ"ק קיים אינם תלויים בהגלות שכינתו ית' בבית ובהארת פניו או הסתרת חלילה, אלא כל זמן שביית האבנים שנבנה לשם ביהמ"ק קיים, נוהג דין 'זמן ביהמ"ק קיים', ובו ברגע שהוא נחרב, כבר לא חל כאן שם 'זמן שביהמ"ק קיים', וכל דיני 'זמן שאין ביהמ"ק קיים' נוהגין בו.

בין בזמן הבית ובין בזמן החורבן היו מצבים של גילוי פנים ומצבים של הסתר פנים, בגלות בכל היה גילוי פנים של ניסים גלויים לדניאל וחבריו, ובזמן בית שני היו מצבים של הסתר פנים נורא במאת ושלושים השנים האחרונות של בית המקדש השני. מאז נכבשה הארץ תחת

היה במזרח אירופה במאות השנים האחרונות עד לעת החדשה, וכך היה גם במקומות נוספים בזמנים שונים. אולם מנגד, היו זמנים רבים שבהם לא כך היה, ומקומות רבים בהם לא כך היה – כבכל בתקופת האמוראים, לא נראה שהיו היהודים בעלי זכויות פחותות משאר האזרחים, ובספרד בתקופת תור הזהב היו

היהודים בעלי מעמד עליון, שרים ונכבדים מאוד, וכבר כתב בעל חובות בלכבות באותה תקופה, וז"ל (שער הכניסה פרק ה) – "ואם יבקש אדם בזמן הזה לראות מה שהוא דומה לענינים – ההם [של ניסי יציאת מצרים ודור המדבר] יביט בעין האמת עמדנו בין האומות מעת הגלות וסדור ענינינו ביניהם, עם מה שאנו בלתי מסכימים עמהם בסתר ובגלוי, והם יודעים בזה. ויראה, כי ענינינו אפשר שיהיה קרוב מעניניהם במזונות ובטרפים, ואפשר שיהיה טוב מעניניהם בעתי המלחמות והתגרות. ותראה הבינונים והכפריים שבהם טורחים יותר מן הבינוניים שבנו והדלים אשר בקרבנו, כמו שהבטיחנו יוצרנו יתברך – יאף גם זאת כהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים" (ויקרא טו מה) וגו', ואמר עזרא: 'כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו אהינו' (שולח ע ט").

הרי לך, כי מצב עם ישראל בגלות לא בכל הזמנים ולא בכל המקומות היה נחות ממצב הגויים שסביבותיהם, וא"כ לא מובן כיצד ניתן לקרוא למצב זה 'שעבוד'. בשלמא לקרוא למצב זה 'גלות' – ניחא, כיון שגולים אנו מארצנו, ואנו בארצות העמים, אך לקרוא לו 'שעבוד', וליציאה ממנו 'גאולה' – אינו מובן כלל, הרי אין היהודי משועבד לגוי, איננו עבדו ולא משרתו, ואדרבה – ע"פ רוב הגויים הם המשרתים והעבדים בבתי הישראלים כידוע

מזה, אם כן, מושג הגלות והגאולה? ישנו ענין בית המקדש, שהוא בודאי מן ההבדלים המרכזיים שבין זמן הגלות לזמן הגאולה, אך אין זה הענין כולו, שהרי משמעותה של 'גלות' איננה חורבן הבית, אלא גלות מן הארץ, וגם 'גאולה' אין משמעותה אלא גאולה משעבוד מלכויות ולא בנין הבית, ומוטל עלינו לברר את אלו המושגים עצמם.

וראשית יש לשאול, כיצד הפכו הגלות והגאולה להיות אחיות צרות זו לזו, ונעשתה הגלות היפך הגאולה? הלא לכאורה אין שני המושגים האלו מקבילים זה לזה כלל, שהרי הגלות היא גלות מן הארץ, והגאולה היא גאולה משעבוד, כמו שנאמר בעבד עברי – 'ואם לא יגאל באלה, וכן הרבה. וא"כ אין מושג הגאולה מוגדר כיציאה מן הגלות, אלא כיציאה משעבוד מלכויות, וכיצד, אם כן, נעשה מושג זה למושג מקביל לגלות.

ואמנם לא מצינו בחז"ל שהעמידו את המושגים האלו כמקבילים, אמנם ברבותינו הראשונים נמצא כן, ועלינו לבאר את דבריהם.

עוד יש לשאול על עצם המושג 'גאולה', שהוא מושג מקביל ל'שעבוד', כמבואר במקרא דלעיל, שנאמר בעבד עברי – 'ואם לא יגאל באלה, וכן הוא אומר – 'והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם...', ועוד הרבה כאלה.

והמובן מזה, שעד הגאולה הרינו משועבדים לאומות העולם, ונשאלת השאלה האם אמנם היינו משועבדים כל זמן הגלות לאומות העולם. הן אמת, היו זמנים ומקומות שבהם היו ישראל אזרחים משוללי זכויות ביחס לאזרחים הלא יהודים. כך היה בארץ ישראל בתקופות רבות תחת ממשלת רומי וביזנטיון שבה אחריה, כך

הן אמת שהיהודי היחיד לא היה תמיד בכל המצבים והמקומות נחות משכנו הגוי שלצדו, אך הגלות והגאולה אינם מקרה השייך ליהודי היחיד. הגלות והגאולה הם מקרי עם ישראל כעם, השעבוד שממנו מבקש העם להיגאל איננו שעבוד של היחידים, אלא שעבוד של האומה. כל עוד הייתה האומה בארצה, הייתה שולטת ומושלטת על עצמה, מסדרת את עניניה הפנימיים והחיצוניים כנחות עצמה, לפי דעתה ורצונה, הייתה היא אומה בת חורין ולא אומה משועבדת

אומתנו כאומה שוב אינה חופשיה, והיא מונהגת בהנהגת עמים אחרים ומלכויות זרות.

ויש להתבונן במשמעות הדברים. אם אכן אין היהדות אלא דת, ואין משמעות להיותנו עם אחד אלא שאנו בני דת אחת, אזי אין כל משמעות למושג הגאולה.

זאת, מכיון שבהיותנו בארצות הגויים ברוב התקופות וברוב המקומות לא נמנעה מאתנו האפשרות לקיום המצוות, ולא תמיד היינו משועבדים יותר משכנינו הגויים. אילו היינו מגדירים את עצמנו מבחינה לאומית כלאום אחד עם גויי הארץ שסביבותנו, ורק מבחינה דתית היינו חלוקים מהם, או אז לא היינו מעולם תחת שעבוד מלכויות. התפיסה ולפיה היינו תחת שעבוד מלכויות, נובעת אך ורק מהנחת היסוד, ולפיה היהדות איננה רק דת אלא היא גם לאום, והגדרתנו כעם היא שאנו עם אחד שצריך לנהל את עצמו כעם, וכל עוד היתה אפשרות זו נמנעת מאתנו היינו תחת שעבוד מלכויות.

משבילי ברלין מלפני כמאתיים שנה אכן מצאו להם את הפתרון לבעיית שעבוד המלכויות, והוא בניית הלואמיות מן היהדות, והשאת היהדות על יסוד הדת לבדה. על סמך השקפתם זו תקנו הם את סיסמתם הנלווה - 'היה יהודי בביתך ואדם בצאתך', והגדירו את עצמם כ'גרמנים בני דת משה', וכך כתב אחד מראשיהם [ניסלחו לי הקוראים על שמלכלך אני את הגליון בדבריו הטמאים, אך הכרח הוא להבין את הלך רוחם, כדי שנדע מאלו השקפות עלינו להשמר, וגם לא ממנו אני מצטט אלא משו"ת חת"ס (חלק ו - ליקוטים סימן פ), שם ציטט את דבריו אותו רשע למען עקור את דבריו] - 'הנשכח לנצח דמי עמינו אשר כנחל נגרו בדורות מקדם, כמה שמדות וגלויות בוז וחרפות אשר עברו ראשם, מיד מי היתה זאת להם, היד ה' עשתה זאת?! לא - חלילה לש-די

מכל הספרות של ימי הגלות, ויוכיח וה'גוי של שבת' המפורסם.

התשובה לזה היא כך, הן אמת שהיהודי היחיד לא היה תמיד בכל המצבים והמקומות נחות משכנו הגוי שלצדו, אך הגלות והגאולה אינם מקרה השייך ליהודי היחיד. הגלות והגאולה הם מקרי עם ישראל כעם, השעבוד שממנו מבקש העם להיגאל איננו שעבוד של היחידים, אלא שעבוד של האומה. כל עוד הייתה האומה בארצה, הייתה שולטת ומושלטת על עצמה, מסדרת את עניניה הפנימיים והחיצוניים בכוחות עצמה, לפי דעתה ורצונה, הייתה היא אומה בת חרוין ולא אומה משועבדת.

מיום שגלינו מארצנו לארצות הגויים, אין אומתנו כאומה יכולה לנהוג כרצונה. גם במקומות בהם הגויים המקומיים נתנו לנו לנהל את חיינו כיחידים לפי רצוננו, הם לא נתנו לנו לחיות שם כאומה, שהלא לחיות כאומה משמעו שיש לנו מלך משלנו, צבא משלנו וכל סדרי אומה כאומה, ולזאת ודאי לא יכלו גם מלכי ארץ שהיו חסידי אומות העולם להרשות.

ואכן הם אינם נדרשים לכך, שהרי אותם ארצות הם ארצות שלהם, והזכות לחיות שם כאומה מוקנית היא להם. עם ישראל יש לו ארץ שלו, שם הוא מנהל את חייו כאומה, ועליה יש לו תביעה ששם יתנו לו לנהל את חייו כאומה. אך מיום שגלינו מארצנו לארצות העמים, איבדנו את חירותנו כאומה, ונעשינו לאומה נכבשת שאינה יכולה לנהל את חייה הלאומיים כרצונה.

כך אכן נמצאו הגלות והגאולה אחיות צרות, שהגלות לארצות העמים - היא היא השעבוד, שהרי מיום שגלינו לארצותיהם,

ובְּרוּעַ נְטוּיָהּ וּבְחֻמָּה שְׁפוּכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם...
ואכן נתכה חמת ה' במלא עוזה והתברר לכל,
כי ישראל לא יכירונו מקומו בגויים, ואם הוא
רוצה להתקיים, מוכרח הוא שלא להתחולל
בגויים ולא להשאר בארצותם.

נמצאנו למדים, אם כן, כי
ענין הגלות והגאולה הוא היות
ישראל בארצם, שנגזר מזה
שהם מנהלים את מציאותם
הלאומית בעצמם, או חלילה
היות ישראל בארצות אויביהם,
שבכך אין להם היכולת לנהל
את חייהם הלאומיים בעצמם.

מן השלמויות הגדולות
והמעלות העליונות היא הצפיה
לישועה, וכמו שהארץ בזה
החסיד במסילת ישרים בפרק
החסידות (י"ט). נראה, כי חלק
מרכזי משלמות זו הוא, כי מי
שאינו רואה את עצמו אלא
כיחיד ואינו חווה אלא את
טובותיו ורעותיו - אין לו צורך
בגאולה, ואכן יתכן ולו היו
זמנים טובים תחת יד הגויים.
אך הרואה את עצמו כחלק
מן האומה, והמבין כי ישראל
ענינם הוא אומה שלימה החיה
בקשר שלם עם אלהיה, וכשאינ
האומה מצויה במצב של אומה
המתפקדת כאומה - אזי חסר לו מאוד כל ענינם
של ישראל, וכל מציאות הקשר בינם לבין ה',
הוא האיש המקווה ומצפה לישועה בכל ליבו,
והוא החסיד עליו נאמר 'שמחו את ירושלים
וגילו בה כל אהביה שישו איתה משוש כל
המתאבלים עליה'.

במהרה בימינו אמן.

במאמר הבא אי"ה יתבאר כיצד כל זה
שייך לענין כיבוש הארץ ע"י האומות, ויתבאר
בו עוד מציאותה של א"י בכל התקופות ומה
שנגזר מזה לדינא. ■

מעוול, אך מי היה בעוכרנו? אך סכלתינו אשר
ענו בנו... לו שמרו אז חכמינו ומנהיגנו דרכי
עמם... ללמדם עבודת בוראם אהבת מלכם
שלום תושבי ארצם... - עד כאן לשונו הטמאה,
עפרא לפומיה.

אכן צדקו לגמרי דבריהם,
אמנם כל הגלויות והשמדות היו
מפני שהגדרנו את עצמנו תמיד
כלאום נפרד, כעם אחר מעמי
הגויים אשר סביבותנו. אולם
חכמינו ומאורינו אשר הנחנו
תמיד להגדיר את עצמנו כלאום
נפרד, לא לאבד את זהותנו
הלאומית ולטשטש את עצם
מציאותנו - עשו כן מפני שזו
היהדות ומהותה, תורת עם
ישראל כעם. מציאותנו כעם
היא כל תקוותנו ושאיפתנו,
ונוח לנו לסבול את כל צרות
ושמדות הגלות בכדי לא לאבד
את מציאותנו הלאומית. מי
שברח ממציאות הלאומית
של עם ישראל, חשב לברוח
מהגלות, אך גם לגאולה לא
יזכה. סופם של יהודים אלו
ידוע, כי החלו במחיקת ציון
וירושלים מסידור התפילה, כדי
שלא להבליט את לאומיותנו
ושאיפתנו הלאומית, וסיימו
בעקירת כל התורה כולה.

ואף גם מחשבתם להנצל מגזירות הגלות
ע"י התחוללות וטשטוש הזהות היהודית - לא
צלח כידוע, ומאותו מקום בו החליטו המה
להתחולל נפתחה הרעה, ויצא אותו רשע
להשמיד את כל צאצאי צאצאי היהודים, אף
אלו אשר המירו את דתם זה כמה דורות,
וכאשר ניבא יחזקאל הנביא ואמר (יחזקאל ב' ג' - ג')
- "וְהָעֵלָה עַל רוּחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם
אֲמָרִים נְהִיָּה כְּגוֹיִם כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשֵׁרֶת
עֵץ וְאֶבֶן. מִי אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי ה' אִם לֹא בְּיַד תִּזְקָה